

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní studia - diplomacie

**KULTURNÍ DIMENZE
RAKOUSKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY**

(bakalářská práce)

Autor: Jana Bártová

Vedoucí práce: Ing. Jana Peterková, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „*Kulturní dimenze rakouské zahraniční politiky*“ vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 12. 5. 2014

.....

Jana Bártová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Ing. Janě Peterkové, Ph.D. za její neocenitelné rady, vstřícnost a vždy ochotnou pomoc při psaní této práce, dále pak své rodině, která mi po dobu celého studia poskytovala klidné zázemí a vždy mě podporovala a v neposlední řadě také rakouskému *Spolkovému ministerstvu pro Evropu, integraci a zahraniční věci* za poskytnutí potřebných informací.

Obsah

Seznam obrázků.....	i
Seznam použitých zkratk	ii
Úvod	1
1. Zahraniční kulturní politika	3
1.1 Definice kultury a její role v mezinárodních vztazích.....	3
1.2 Oblasti a nástroje zahraniční kulturní politiky.....	6
1.3 Strategie zahraniční kulturní politiky	10
2. Současný model rakouské zahraniční kulturní politiky.....	15
2.1 Strategie <i>Auslandskulturkonzept 2011</i>	16
2.2 Nástroje rakouské zahraniční kulturní politiky.....	22
3. Aktéři rakouské zahraniční kulturní politiky.....	27
3.1 Činnost rakouských institucí v oblasti kulturní diplomacie.....	28
3.2 Role rakouské vlády v oblasti tradiční diplomacie	33
Závěr.....	39
Seznam použitých zdrojů.....	41
Přílohy	46

Seznam obrázků

Obr. 1	Zahraniční kulturní politika a typy diplomatické aktivity	6
--------	---	---

Seznam použitých zkratk

BGBL	Bundesgesetzblatt (Sbírka zákonů)
BMBF	Bundesministerium für Bildung und Frauen (Spolkové ministerstvo vzdělání a žen)
BMeiA	Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten (Spolkové ministerstvo evropských a mezinárodních záležitostí)
BMEIA	Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres (Spolkové ministerstvo Evropy, integrace a zahraničních věcí)
BMF	Bundesministerium für Finanzen (Spolkové ministerstvo financí)
BMUKK	Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur (Spolkové ministerstvo výuky, umění a kultury)
BMWF	Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung (Spolkové ministerstvo vědy a výzkumu)
EU	Evropská unie
EUNIC	European Union National Institutes for Culture (Kulturní instituty států Evropské unie)
OSN	Organizace spojených národů
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu)

Úvod

Státy jsou důležitými aktéry mezinárodních vztahů, kteří svou činností už od minulosti ovlivňují světové dění. Každý stát se profiluje mezi ostatními jinak a má tendence jinými způsoby zasahovat do mezinárodního dění. Některé státy se dají považovat za agresivnější, některé zůstávají neutrálními a další zase usilují spíše o vytváření partnerství s ostatními. Zahraniční politika, kterou státy vedou, se tedy může lišit případ od případu a také často měnit spolu s vládou státu nebo jeho představitelem. Podle strategie zahraniční politiky, kterou zvolí, bude stát ovlivňovat mezinárodní scénu, a podle toho bude také vnímán mezi ostatními státy a aktéry.

Rozsah vlivu se u každého státu liší. Může záviset na velikosti daného státu, jeho poloze, ale i na strategii jednotlivých oblastí zahraniční politiky, např. ekonomické, vojenské nebo také kulturní. Kultura může být důležitou součástí zahraniční politiky státu, jejímž prostřednictvím lze dosáhnout mnohých cílů. V rámci konceptu soft power se tématem kultury jako součásti zahraniční politiky státu zabývá Nye (2004, 2008), který se v této souvislosti zaměřuje především na Spojené státy americké. Z českých odborníků se zahraniční kulturní politikou, resp. kulturní diplomacií, zabývá Tomalová (2008), která se ve své práci zase věnuje hlavně francouzskému modelu. Zahraničně-kulturní politiku zmiňují pak v rámci dalších oblastí politiky či diplomacie další autoři, např. ve spojitosti s veřejnou diplomacií Peterková (2006, 2008) a Leonard (2002).

Tato práce se věnuje rakouskému modelu zahraniční kulturní politiky. Rakousko je státem, který na svou kulturu a tím i zahraniční kulturní politiku velmi dbá. Má dlouhou a významnou kulturní historii a ani v současné době, kdy převládá snaha států krátit výdaje na méně důležité politiky, mezi něž je kultura často zařazována, Rakousko ji stále velmi podporuje. Z tohoto důvodu je dobrou ukázkou toho, jaký důraz může být na kulturní dimenzi zahraniční politiky kladen.

Cílem mé práce je poskytnout celkový obraz o současné rakouské zahraniční kulturní politice v různých rovinách. Zaměřuji se jak na oblast kulturní diplomacie, tak na oblast tradiční diplomacie a na obě pohlížím z roviny bilaterální i multilaterální. Hlavním záměrem je nastínit současnou strategii rakouské zahraniční politiky a pro tento účel jsem pracovala hlavně s konceptem, jenž byl vydán v roce 2011 a shrnuje strategii do roku 2014. Na základě tohoto konceptu jsem se zaměřila na jednotlivé oblasti, programy, projekty či instituce

a organizace, které se na realizaci současné strategie zahraniční kulturní politiky Rakouska podílejí.

Hlavní text mé práce je členěn do tří kapitol. První kapitola se zabývá teorií zahraniční kulturní politiky a souvisejícími pojmy. Věnuje se konceptu měkké moci, kam spadá zahraniční kulturní politika, a dále jsou v ní charakterizovány kulturní i tradiční diplomacie, jako součásti zahraničně-kulturní politiky a její strategie. S těmito pojmy souvisí také nation branding¹, jež je jednou z možných cest, jak prosazovat stát v zahraničí, a i Rakousko se mu ve svých zahraničních aktivitách věnuje. Já jsem se však touto oblastí blíže nezabývala, jelikož není součástí rakouské strategie shrnuté v konceptu a navíc Rakousko tohoto způsobu propagace využívá hlavně v hospodářské, resp. obchodní sféře, a v souvislosti s kulturou tedy není relevantní. První kapitola mi poslouží jako východisko pro druhou část této práce, která je rozdělena na dvě kapitoly, kde už se zabývám přímo rakouským modelem.

Ve druhé kapitole se věnuji strategii stanovené v konceptu z roku 2011. V první části cílům, kterých chce Rakousko prostřednictvím svých aktivit dosáhnout, a ve druhé části pak nástrojům, jež k tomuto záměru chce využívat. Zásadním a téměř výhradním zdrojem této kapitoly je samotný koncept, zvaný *Auslandskulturkonzept 2011*, který je v kapitole rozebrán a rovněž slouží dále jako podklad pro obsah následující kapitoly.

Třetí a zároveň poslední kapitola podrobněji popisuje jednotlivé dílčí aktéry rakouské zahraniční kulturní politiky, kteří jsou zmíněni v *Auslandskulturkonzeptu 2011*, a aktivity, jimž se věnují. První podkapitola se zaměřuje na instituce v oblasti kulturní diplomacie, druhá pak na oblast tradiční diplomacie. V obou podkapitolách se nejdříve zabývám rovinou bilaterální a pak rovinou multilaterální. V práci je kombinována metoda syntetická a analytická.

Záměrem práce je poskytnout celkový přehled o této problematice s využitím několika ukázkových příkladů pro jednotlivé formy a způsoby realizace zahraniční kulturní politiky v Rakousku. Práce čerpá z velké části informace z oficiálních internetových stránek rakouské vlády, především ministerstva zahraničních věcí, a jednotlivých institucí a organizací podílejících se na realizaci rakouské zahraniční politiky.

¹ Cílem je zavést stát jako značku, aby si lidé ve spojitosti s tímto státem představili nějakou informaci či realii, která je pro tento stát typická, a která o něm pomůže vytvořit za hranicemi pozitivní obraz a v neposlední řadě může mít vliv i na zlepšení obchodních styků nebo ekonomických aspektů (Tomalová 2008, s. 21-24).

1. Zahraniční kulturní politika

V současné době existuje mnoho mezinárodních organizací, které sdružují státy a to na celosvětové úrovni, nebo třeba jen na regionální. Velmi často jsou státy členy více mezinárodních organizací současně. Státy v rámci nich vystupují a jednají, mají možnost navazovat partnerství nebo se podílet na rozhodnutích o světovém dění. Na základě toho, jakou státy vedou politiku domácí i zahraniční, se pak odvíjí i jejich postoje v rámci mezinárodních společenství. Důležitější roli zde pak hraje právě zahraniční politika.

Ta je ovšem důležitá i pro vystupování státu mimo mezinárodní organizace. Její podoba se pak zakládá na rozložení jejích jednotlivých dimenzí. Kulturní dimenze je jednou z možných oblastí, jimž se stát v rámci své zahraniční politiky může věnovat. Její charakteristikou se bude zabývat tato kapitola. Nejprve je však důležité vysvětlit pojem *kultura* a co všechno zahrnuje, protože od něj se dále bude odvíjet i charakter zahraniční kulturní politiky.

1.1 Definice kultury a její role v mezinárodních vztazích

Kultura je v mnoha podobách součástí každodenního života. Ať už ji člověk chápe jako společenský celek nebo civilizaci, kulturní aktivity zahrnující umění, hudbu, literaturu a další, nebo také přeneseně jako určitý styl chování a vyjadřování. Pojem kultura je velmi široký a proto také není snadné ho jednoznačně definovat. Záleží na tom, z jakého úhlu pohledu je na něj nazíráno. Jednou z možných definic, které se snaží vystihnout význam kultury, je definice podle *Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu* (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, dále UNESCO) popisující kulturu jako „*celý souhrn distinktivních duchovních, materiálních, intelektuálních a emocionálních rysů, které charakterizují společnost nebo sociální skupinu. Nezahrnuje pouze čistě umělecká vyjádření, ale i životní styl, základní lidská práva, hodnotové systémy, tradice a přesvědčení*“ (UNESCO 1982, str. 1).

Jak vyplývá z výše uvedené definice, kultura je neodmyslitelně spojená se životem, přímo do něj zasahuje a pro člověka je velmi důležitá. Trochu odlišně definuje kulturu Nye, který ji popisuje jako „*soubor hodnot a chování, které tvoří nějaký význam pro společnost*“ (Nye 2004, str. 5). Dále ještě rozlišuje tzv. kulturu vysokou, kam spadá literatura, umění nebo vzdělávání a která je určená spíše elitám, a *populární* pro širokou veřejnost.

Nye se charakteristikou kultury zabýval v rámci svého konceptu *měkké moci*² (soft power). Jako protiklad k měkké moci staví *tvrdou moc* (hard power), ale zároveň podotýká, že se obě tyto koncepce prolínají a jsou si svou podstatou velmi blízké, protože „*obě jsou aspektem schopnosti dosáhnout svého záměru pomocí ovlivňování chování jiných*“ (Nye 2008, str. 30). Rozdíl je však v tom, jakých nástrojů k dosažení daných cílů v politice využívají. Tvrdá moc používá spíše donucovací metody, mezi něž patří vojenské nebo ekonomické prostředky, naopak měkká moc se zakládá na „atraktivnosti“. Proto jsou měkká a tvrdá moc rozlišovány, přestože jejich cíl je vlastně stejný (Tomalová 2008, str. 14).

Zdroji měkké moci státu jsou pak nejčastěji oblasti jako kultura, politické hodnoty, ale i jeho zahraniční politika jako celek, a pokud je právě zahraniční politika „*vnímána jako legitimní v očích ostatních, měkká moc se zesiluje*“ (Nye 2004, str. IX). Takové aspekty měkké moci daného státu zvyšují jeho šanci, že ostatní státy „*obdivují jeho hodnoty, napodobují jeho příklad, usilují o jeho úroveň prosperity a otevřenosti*“ (Nye 2004, str. 5) budou takovýto stát následovat a tím daný stát může nepřímou cestou dosáhnout svých cílů a ovlivnit mezinárodní politiku. Velmi záleží na tom, jakou zvolí strategii a stanoví svou politickou agendu, na níž pak závisí, jestli uspěje v získávání sympatií a v jaké míře. Stát při tom nemusí použít ani přesvědčovací ani nátlakové metody, tedy ani vojenské prostředky, ekonomické sankce nebo jiné (Nye 2004, str. 5).

Soft power využívá jiných prostředků. Jsou tři hlavní oblasti, na kterých se měkká moc zakládá – kultura, politické hodnoty a zahraniční politika státu. Pokud jsou aktivity podnikané státem v těchto oblastech ostatními státy nebo aktéry na mezinárodní scéně vnímány pozitivně, mohou státu přidat na přitažlivosti a tím mu pomoci prosadit se v mezinárodním prostředí.

Vedle jeho mezinárodní činnosti má vliv na vnímání státu v zahraničí i to, jakou vede stát domácí politiku. To se může projevit jak pozitivně, tak negativně. V případě, že v daném státě dochází k porušování lidských práv nebo k prosazování politiky, jež není akceptována ostatními, je tato skutečnost mezinárodním prostředím odsuzována a to následně ovlivňuje i pozici daného státu. Účinky jeho měkké moci se snižují. V opačném případě však může mít domácí politika kladný vliv na měkkou moc. To samé platí i pro zahraniční politiku. Pokud se například nějaký stát snaží tvrdě si vymoci postavení v zahraničí na úkor jiných států nebo prosazuje použití vojenské síly, nemusí ostatní státy vnímat jeho zahraniční

² Tématem soft power se Nye zabývá i v jiných svých pracích (2004, 2008).

politiku kladně a tím opět může utrpět i vliv státu z pohledu uplatňování měkké moci. Ačkoliv podle Nye soft power v případě rozhodování vlády a příslušných orgánů nehraje takovou roli jako hard power, do níž spadají pravomoci rozhodovat o použití vojenských sil nebo ekonomických prostředků, vzájemné působení je patrné (Nye 2004, str. 13-14).

Podle Nyeova názoru pak dále účinek měkké moci zvyšuje i to, zda stát uznává univerzální kulturní hodnoty, tedy spíše ty, které sdílejí i ostatní země. Dalo by se říci, že čím všestrannější nebo obecnější kulturní hodnoty jsou, tím větší šanci má tato kultura získat sympatie a být „atraktivní“ pro další. Účinek měkké moci státu se tím zvyšuje a s ním i pravděpodobnost, že se danému státu podaří se prosadit a dosáhnout určeného cíle v mezinárodní politice (Nye 2004, str. 11).

Kultura, kulturní hodnoty a zdroje jsou však jen některými z prostředků využívaných k realizování měkké moci. Koncept soft power je velmi komplexní a proto je těžké jednoznačně definovat a vyjmenovat všechny nástroje, které mohou být pro tuto formu politiky využívány. Zároveň záleží i na konkrétním kontextu, v němž jsou použity. Vliv na vnímání různých nástrojů měkké moci může mít prostředí, cílová skupina apod. Při špatném odhadu by mohly vyvolat i opačnou reakci než by bylo požadováno (Nye 2004, str. 11-12).

Pro tuto práci je stěžejní kulturní složka Nyeho pojetí soft power. Jak konstatuje Tomalová (2008, str. 14), Nye vnímá kulturu „*velice široce, z hlediska aktérů i oblastí činnosti. Jeho pojetí kulturního komponentu měkké moci je tak v souladu s širším chápáním kultury zahrnujícím nejen aktivity umělecké povahy, ale i životní styl, hodnoty a komunikační prostředky*“. Způsoby, jakými pak podle něj může být kultura přenášena, jsou obchodování a osobní kontakty, návštěvy, nebo studentské výměny (Tomalová 2008, str. 14).

Podle konceptu měkké moci nemá důležitou úlohu jen kultura sama o sobě, ale také kultura jako součást zahraniční politiky státu – tedy zahraniční kulturní politika. Tato oblast zahraniční politiky využívá kulturních aktivit a činností v jiných oblastech, jež jsou často s kulturou spojovány (jako vzdělávání, věda, atp.), k šíření svých hodnot, uplatňování své politiky a navazování mezinárodních vztahů, dosahování svých cílů v zahraničí nebo ovlivňování mezinárodního dění.

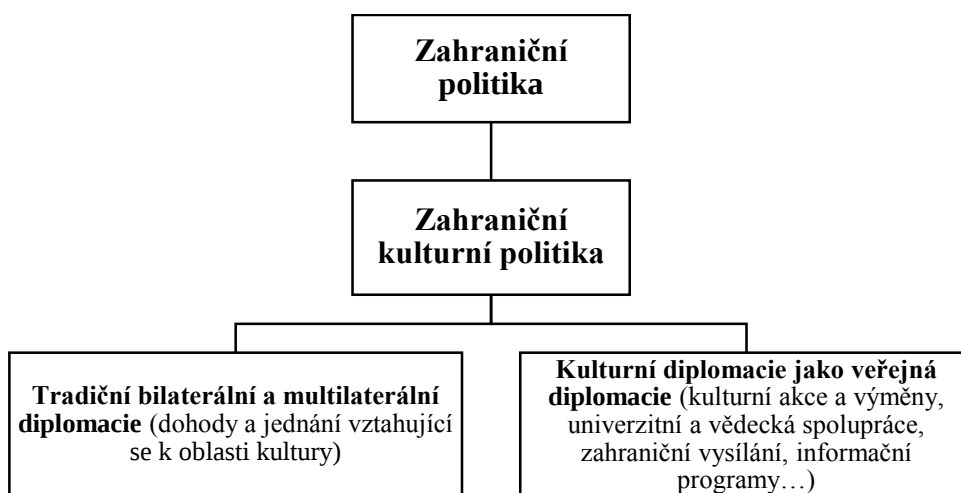
1.2 Oblasti a nástroje zahraniční kulturní politiky

Kulturní dimenze je v mnoha státech součástí zahraniční politiky a postupem času nabývá na významnosti. V této rovině lze efektivně navazovat vztahy s dalšími státy a to mnoha způsoby. Stát se prostřednictvím kulturní zahraniční politiky především snaží prezentovat se co nejlépe, k čemuž právě využívá svou kulturu, tradice a hodnoty. Jde o to, působit atraktivně a získávat si v zahraničí sympatie. Lze ovšem také říct, že v této oblasti politiky spojuje státy společná myšlenka, tedy že zahraniční kulturní politika „*pomáhá vytvořit lepší prostředí mezinárodní důvěry a porozumění, ve kterém mohou fungovat oficiální vztahy*“ (Gienow-Hecht, Donfried 2010, str. 13).

Jelikož jde ale stále o prezentaci státu v zahraničí, zastává mnoho států názor, že i zahraniční kulturní politika by stále měla do jisté míry korespondovat se zahraničními politickými cíli státu.

Kulturní dimenze zahraniční politiky tedy může sloužit k prosazování státu v mezinárodní sféře. Proto bývá dnes tato složka považována za nedílnou součást mezinárodních vztahů, „*tvoří jejich třetí dimenzi, spolu s politikou a ekonomikou. (...) Kulturní potenciál státu nebo jiného subjektu mezinárodních vztahů vytváří kapitál, který je využíván k formování a vymezování pozice na mezinárodní scéně*“ (Tomalová 2008, str. 10). V tomto ohledu využívá mnoho nástrojů, kterými se zaměřuje na různé příjemce. Z toho vychází i dělení zahraniční kulturní politiky na dvě oblasti – *tradiční* a *kulturní diplomacii* (viz Obr. 1).

Obr. 1: Zahraniční kulturní politika a typy diplomatické aktivity

Zdroj: (Tomalová 2008, str. 12)

Tradiční diplomacie se může odehrávat na bilaterální nebo multilaterální úrovni. Zahrnuje hlavně jednání a vznik smluv týkajících se kultury a upravující její právní rámec v souvislosti s aktivitami státu a dalších aktérů. Jejím výsledkem pak bývají různé dohody týkající se kulturní spolupráce, kooperace ve vědních a výzkumných činnostech nebo společné snahy o ochranu světového kulturního dědictví a další. Právě zde se více projevuje soulad mezi aktivitami státu v kulturní sféře a jeho postoji a záměry v jeho zahraniční politice jako celku. Tato skutečnost je dána tím, že hlavními postavami tradiční diplomacie jsou hlavy států, diplomaté nebo další zástupci (Tomalová 2008, str. 12).

V oblasti kultury působí na úrovni tradiční diplomacie také mezivládní organizace. Takovým příkladem je UNESCO, protože kultura je jedním z hlavních okruhů zájmu této mezinárodní organizace. Více o UNESCO a souvislosti se zahraniční kulturní politikou Rakouska a také jeho činnostech v rámci UNESCO viz Kapitola 3.2.

Na rozdíl od tradiční diplomacie se pak *kulturní diplomacie* odehrává v jiné rovině. Jako součást veřejné diplomacie státu, se kulturní diplomacie zaměřuje na širokou veřejnost, tedy její „cílovou skupinou nejsou diplomaté partnerské země, ale celá společnost, popř. její elity, jež mají větší vliv na formování veřejného mínění“ (Tomalová 2008, str. 11). V této souvislosti je nutné zmínit i *veřejnou diplomacii*. Jak vyplývá mj. z obr. 1, mezi kulturní a veřejnou diplomacií je velmi úzká spojitost, přičemž kulturní diplomacie bývá považována za součást veřejné. Veřejná diplomacie se vyvíjela kontinuálně už od vzniku prvních států a jejich snahy prosazovat se mezi ostatními a „představit svůj stát v co nejlepším světle v zahraničí“ (Peterková 2008, str. 8). Postupem času získávalo stále více na důležitosti veřejné mínění a myšlenky, které daný stát zastával.

Dnes tedy hraje veřejná diplomacie (a jako její součást i diplomacie kulturní) v rámci diplomatické praxe důležitou roli. V průběhu let prošla vývojem, na který měly značný vliv i obě světové války, po nich válka studená a v neposlední řadě také teroristický útok v září 2001. Existuje více možností, jak ji definovat³, což je zapříčiněno různými vývojovými etapami a také odlišnou aplikací v různých státech. Hlavní charakteristikou je, že se nezaměřuje primárně na diplomaty, ale na širokou zahraniční veřejnost. Tím se odlišuje od tradiční diplomacie, protože veřejná diplomacie (a také kulturní diplomacie) neprobíhá jako „komunikace vlády s vládou, ale (...) komunikace mezi vládami a zahraničním

³ Může být chápána „ve smyslu protikladu proti tajné diplomacii, (...) ve smyslu veřejných záležitostí (public affairs)“ (Peterková 2008, str. 11-12). Dále také jako nástroj k prosazení zahraničně-politických cílů státu za hranicemi, přičemž v tomto kontextu lze mluvit o *propagandě* (Berridge, James 2003, str. 215, 218), což je ale vnímáno spíše záporně.

obyvatelstvem“ (Gienow-Hecht, Donfried 2010, str. 13). V dnešní době je na ni nahlíženo hlavně jako na „proces komunikace se zahraničním publikem, které je osloveno pomocí řady nástrojů. Tento proces je zaměřen na dosažení pozitivních představ o zemi, o národních institucích, o kultuře, o cílech zahraniční politiky apod. v myslích zahraniční veřejnosti a státních elit“ (Peterková 2008, str. 12).

Důležitý je i časový rámec, ve kterém lze výsledky veřejné diplomacie pozorovat. Rozlišují se *tři dimenze*⁴ veřejné diplomacie a do jedné z nich spadá rovněž kulturní diplomacie. Jelikož cílem kulturní diplomacie by mělo být v první řadě vybudování vztahu státu s dalšími zahraničními aktéry a aby tento vztah byl pevný, je potřeba věnovat takovému úkolu zpravidla mnoho času. Takto vytvořený vztah má být založen hlavně na vzájemném důvěřování a poznávání se. Proto spadá kulturní diplomacie do třetí dimenze, již je *budování vztahu* a odehrává se v rádech let. Z tohoto pohledu by měla být zajištěna i jakási nezávislost kulturní diplomacie na vládě státu (zejména pokud jde o kulturní instituty). Ve skutečnosti to může být až nereálné, protože vliv vlády na zahraniční politiku je velký, lze ale spoléhat právě na fakt, že výsledky kulturní diplomacie jsou založeny na dlouholetém budování vztahů a nebudou tak podléhat náhlým politickým změnám. I tak mohou být ale různými zvraty na určitý čas ohroženy (Tomalová 2008, str. 18-19).

Cílem veřejné diplomacie, stejně jako kulturní diplomacie, je tedy prezentovat stát pozitivně v očích zahraničního publika. Rozdíl je ale v tom, že kulturní diplomacie se týká především kultury (nebo s ní spojených oblastí jako je např. vzdělání, věda nebo výzkum). Stát se snaží ukázat svou kulturu, tradice a hodnoty, zaujmout tím zahraniční veřejnost a tím o sobě také šířit povědomí. V rámci toho se stát a další organizace angažují v různých aktivitách, jejichž součástí je v první řadě zprostředkování mnoha oblastí kultury, jež aktéři kulturní diplomacie podporují. Mezi ně patří veškeré kulturní akce organizované pro veřejnost (výstavy, koncerty, filmové promítání atp.), spolupráce na akademické úrovni, dále výměna odborníků, akademiků, a úředníků, stipendijní programy umožňující studium v zahraničí, výuka cizích jazyků a v neposlední řadě také zahraniční televizní a rozhlasové vysílání (Tomalová 2008, str. 11). Jsou to takové činnosti, které přispívají ke vzdělávání a seznamování se s jiným státem v rámci poznávání specifík jeho kultury, vzájemného obohacování se o znalosti, nebo zprostředkování informací apod. Definici kulturní diplomacie formuluje i Berridge (2003, str. 62), který ji popisuje jako „*zahraniční propagaci*

⁴ Zabýval se tím např. Leonard (2002): *reaktivní dimenze* (hodiny, dny), *proaktivní dimenze* (týdny, měsíce), *dimenze budování vztahu* (roky).

kulturních výsledků státu (...) ve vědě a technologii, stejně jako v umění, humanitních a společenských vědách a v sociálních vědách.“ Týká se tedy nejen vyloženě kulturních aktivit, ale za účelem prezentace státu může být využita i oblast vědy, technologie, a dále pak také výzkum či vzdělávání.

Aby měly aktivity státu a snaha ho pomocí nich propagovat v zahraniční požadovaný účinek, je třeba do nich investovat, k čemuž používají státy „*svůj finanční i lidský kapitál, který investují nejčastěji do podpory činnosti kulturních center v zahraničí, do organizace kulturních akcí, výuky jazyka, výměny umělců a osobností kulturního života, školních institucí v zahraničí, zahraničního vysílání (televizního a rozhlasového), kinematografie daného státu v zahraničí, překladu, akademických výměn (studentů, vědců, pedagogů) a do krajanských spolků jakožto nositelů kultury v zahraničí*“ (Tomalová 2008, str. 25). Výše investic do aktivit a projektů se stát od státu různí, stejně jako jejich důležitost v rámci oblasti kulturně-zahraničních vztahů a celé zahraniční politiky.

Stejně tak se různí i síť kulturních institucí, které v zahraničí reprezentují stát a realizují kulturní aktivity. U mnoha států bývají základním kamenem kulturní diplomacie *kulturní centra* nebo zastupitelské úřady přebírající tuto úlohu v případě, že stát kulturními centry nedisponuje. Jejich obvyklou náplní práce je zprostředkování kvalifikované výuky jazyka vedené rodilými mluvčími a také organizování kulturních akcí jako jsou výstavy, přednášky a další. Takovou funkci plní v rámci zahraniční kulturní politiky v Rakousku *Rakouská kulturní fóra*, v Německu *Goethe-Institut*, za Velkou Británii *British Council*, za Francii francouzská kulturní centra a *Alliance française* (Tomalová 2008, str. 25) nebo *Česká centra* za Českou republiku.

Samotná kulturní centra by ale nedokázala pokrýt všechny oblasti kulturních aktivit veřejné diplomacie a využít všech jejích nástrojů. Existuje proto mnoho dalších způsobů, kterými může stát svou kulturu zviditelnit za hranicemi. Jedním z příkladů je podpora *prezentací umělců* v zahraničí, je o výměny umělců nebo osobností, které působí v kulturní sféře daného státu. Jejich výjezdy do zahraničí jsou spolufinancovány, aby tam mohli ukazovat svá díla (ve formě výstav, koncertů atd.) a přiblížit tedy kulturní scénu vysílajícího státu zahraničnímu publiku. Pomoc při financování se týká i *literatury*, kdy se investuje do překladů děl domácích autorů do cizích jazyků, aby tak knihy byly dostupné a atraktivnější pro zahraniční čtenáře. Literární díla seznamují zahraniční čtenáře s aktuálním

vývojem literatury a jsou nenásilnou formou propagace kultury, „za kterou nebývá čtenáři hned patrné zahraničněpolitické pozadí“ (Tomalová 2008, str. 27).

Nejen výměny umělců, ale i *výměny studentů, vědců* nebo *pedagogů* jsou v rámci kulturní diplomacie významnou složkou. Hlavní myšlenkou akademických výměn je, že pokud studenti poznají zahraniční stát, ve kterém budou studovat, vytvoří si pak vůči tomuto státu pozitivní vztah. To se v budoucnosti zúročí tím, že například budou mít zájem se do tohoto státu vrátit, nebo v něm podnikat a tím se budou vazby mezi těmito státy utužovat a budou přátelštější (Tomalová 2008, str. 27).

Další formy podporování studia v rámci záměrů kulturní diplomacie jsou investice do *školních institucí* státu, které se nacházejí v zahraničí (např. Rakouské gymnázium v Praze). Původním důvodem vzniku takových škol bylo zřídit vzdělávací instituce pro občany daného státu, kteří pobývali v zahraničí. Školy jsou ale přístupny i ostatním zájemcům, kteří pak mohou využít výhody, že podobné zařízení navštěvovali, pro další studium na vysoké škole v cizí zemi, jejíž školu navštěvovali (Tomalová 2008, str. 26).

Takové jsou příklady několika možných způsobů, jak lze stát pomocí kultury prezentovat v zahraničí nebo jak lze prostřednictvím kulturních, vzdělávacích nebo vědeckých a dalších aktivit navazovat pozitivní vztahy s ostatními státy. Použití nástrojů kulturní diplomacie se stát od státu liší. Ve srovnání s oblastí tradiční diplomacie nebo v rámci celkové zahraniční a zahraniční kulturní politiky u jiných států může být na kulturní diplomacii kladen jiný důraz.

1.3 Strategie zahraniční kulturní politiky

Zahraniční kulturní politiku, hlavně v rovině kulturní diplomacie, si vytváří každý stát sám a to podle svých cílů, možností nebo očekávání. Od toho se odvíjí její strategie, skladba aktivit, na které se země zaměřuje, velikost investic do kulturních aktivit, nebo nástroje, které k utváření kulturní politiky v zahraničí používá. Tyto aspekty jsou určeny několika faktory, jedním z nich je i velikost daného státu. Je totiž rozdíl mezi očekávanými výsledky zahraniční politiky různě velkých států.

V teorii mezinárodních vztahů se například používá dělení na státy *malé* a *velké*⁵, ačkoliv záleží na posuzovaných aspektech. Přesnou definici jako takovou je z tohoto důvodu těžké určit, některé se odvolávají na rozlohu státu, jeho počet obyvatel nebo stupeň jeho vlivu na mezinárodní politiku (Hey 2003, str. 2). Rozdíly jsou pak také v množství dostupných prostředků, jelikož zpravidla malé státy nemají takové finanční prostředky jako velké státy a dále pak obecně bývá ve světě povědomí o větších státech než o menších, které bývají vnímány spíše jen bezprostředními sousedy nebo členy určité skupiny států, ale státy vzdálené už o nich takové povědomí mít nemusí (Peterková 2006, str. 93). Z toho pak vychází i cíl zahraniční kulturní politiky malých států. Pro ně je totiž jednou z priorit přitáhnout na sebe pozornost a tím získat i vliv na mezinárodní scéně.

Od tohoto primárního požadavku se odvíjí celková strategie zahraniční kulturní politiky i jejích jednotlivých oblastí. Aby byla strategie úspěšná, musí být přesně stanoveny její cíle, nástroje na jejich realizaci a časový rámec. Strategii stanovuje sám stát (tedy jeho vláda nebo jiné oprávněné orgány), jelikož se jedná o jeho oficiální prezentaci v zahraničí.

Co se zařazení kultury do organizace státu týče, spadá oblast kultury většinou do pole působnosti ministerstev kultury. Kulturu jako součásti zahraniční politiky se ale také zabývají ministerstva zahraničních věcí, která využívají prezentování umělecké tvorby právě jako nástroje zahraniční kulturní politiky. Jako jednotlivé aktivity lze jmenovat „*pořádání výstav, koncertů, ucelené prezentace národní kultury, literární prezentace a další*“ (Peterková 2008, str. 21). Jejich množství a rozmanitost jsou velké a jejich struktura a organizace se liší stát od státu. Někde je propagace kultury záležitostí čistě ministerstva, někde hrají hlavní úlohu kulturní instituty spolupracující s vládou, někde fungují v podobě nevládních organizací a jinde dochází ke kombinaci více přístupů. Jednotlivé aktivity se pak mohou dělit mezi tyto aktéry, nebo dochází k jejich spolupráci. Obecně pak dnes dochází k prolínání veřejné a kulturní diplomacie a proto mohou být do oblasti zahraniční kulturní politiky kromě tradičních umění zahrnuty také věda, vzdělávání nebo výzkumná činnost, ale také lidsko-právní tematika, úloha médií a demokratické hodnoty (Peterková 2008, str. 22).

⁵ Státy je možné rozlišovat podle mnoha kritérií (i když výsledky nemusí být vždy jednoznačné), jedním z nich je i velikost. Možným dělením je na státy malé a velké, přičemž velikostí je myšleno, jak velkou schopnost má stát ovlivňovat jednání ostatních podle svých představ. Většina malých států není schopna přímo změnit mezinárodní dění nebo přímo působit na mezinárodní instituce (tzv. *strukturální moc*), ale mohou mít vliv v rámci jednotlivých organizací mezinárodního systému (tzv. *procesuální moc*). Od velikosti státu se odvíjí i zahraniční politika, jež se u velkých a malých států liší. V této souvislosti lze o malých státech mluvit jako o „*policy takers*“, v zahraniční politice pak mohou samy málokdy použít vojenských nebo ekonomických prostředků a proto se více mohou prosadit v rámci aliancí nebo organizací, nebo se zaměřují třeba na oblast kulturní spolupráce (Druláková, Drulák 2011, str. 60 – 72).

Zařazení těchto oblastí zájmu kulturní diplomacie je také ovlivněno tím, zda má stát dostatek prostředků na takovéto výdaje a jak velkou důležitost bude tedy v porovnání s jinými oblastmi výdajů propagaci vlastní kultury přikládat. Od toho se poté odvíjí i výše finančních prostředků vynaložených na jednotlivé kulturní aktivity. Nijak významnou roli v tom nehraje velikost státu, i když může platit, že „malé státy jsou ve výkonu kulturní diplomacie méně ambiciózní, ale to neznamená, že neusilují o pokrytí celé škály kulturněpolitických aktivit“ (Tomalová 2008, str. 28). Důležitějším faktorem je spíše ochota politického aparátu do této sféry zahraniční politiky investovat. Vliv může mít i situace v mezinárodním prostředí, jež mimo jiné mohou postihnout (kladně i záporně) zahraniční kulturní politiku jednotlivých zemí (Tomalová 2008, str. 28-29).

Pokud se ovšem stát rozhodne využít těchto možností pro pozitivní ovlivnění svého postavení mezi ostatními státy, je důležité stanovit správnou strategii, která umožní důsledně zužitkovat všechny vynaložené prostředky. Veřejná a kulturní diplomacie se v mnoha ohledech překrývají a není snadné, stanovit mezi nimi jasnou hranici, protože mnohdy využívají stejných prostředků a nástrojů a kulturní diplomacie je navíc chápána jako součást veřejné diplomacie (Peterková 2008, str. 21 – 22).

Nejdůležitějším bodem strategie je stanovení cíle, kterého chce stát prostřednictvím kulturní diplomacie dosáhnout. Cílem se zde rozumí, jak chce být stát vnímán ze strany zahraničí a jaké pozice chce v mezinárodním prostředí dosáhnout, přičemž stát se většinou snaží o zlepšení své image, a s tím spojeného postavení (Peterková 2008, 23). Nejde však jen o to, vylepšit si postavení. Součástí stanovení cíle je přesná vize toho, jak chce být daný stát viděn v očích ostatních, např. jako kulturní velmoc nebo jako bojovník za lidská práva. Možností se samozřejmě nabízí mnoho. Charakter stanoveného cíle pak ovlivní celkovou strategii, která se bude skládat převážně z nástrojů směřujících k naplnění tohoto cíle. Ve spojitosti s tím je na místě připomenout pojem nation branding, který souvisí se strategií zahraniční kulturní politiky, jak je ale řečeno v úvodu, nebude se jím tato práce blíže zabývat.

V případě malých států by zároveň s formulací cíle mělo být stanoveno i geografické pole působnosti, protože z důvodu omezených prostředků nemají malé státy možnost soustředit se globálně na celou mezinárodní scénu a proto je pro ně účelnější zaměřit se na prioritní region. Zde se nabízí orientovat se buď na sousední země, členské státy organizací, jichž je členem i daný stát, nebo také na státy, v nichž žije početná národnostní menšina pocházející právě z daného státu (Peterková 2008, str. 23-24). Strategie se pak ve zvoleném regionu ještě dále specifikuje pro konkrétní země regionu zvlášť. Neznamená

to, že strategie by se v jednom státu diametrálně lišila od strategie v tom druhém (i když mohl by nastat i tento případ), je však potřeba ji na daném místě upravit podle specifík tamější kultury, zvyků, způsobu života, aby tak bylo možné dosáhnout co nejefektivněji požadovaného cíle. Pokud by totiž chtěl stát uspořádat např. výstavu nějakého umělce, jehož výtvarná díla se týkají tematiky, která je v cílovém státě tabuizovaná a mohla by vyvolat ostré reakce, úspěch takovéto zahraniční prezentace v tomto státě by mohl být velmi diskutabilní a mohl by negativně ovlivnit percepci celého státu. Je tedy velmi důležité správně odhadnout specifika zahraniční kultury a dle nich zvolit vhodné nástroje kulturní diplomacie.

V souvislosti s geografickým zaměřením kulturní diplomacie státu je také potřeba analyzovat jeho vztahy s jednotlivými státy z vybrané oblasti (tedy vztahy na bilaterální úrovni) a zjistit, jaké povahy tyto vztahy jsou, zda nebyly v minulosti nebo dokonce stále nejsou narušovány nějakými problémy či neshodami a dále jaké je vůbec v cílové zemi o daném státu celkové povědomí. K tomuto účelu mohou být využívány průzkumy veřejného mínění, ale mnohem užitečnější jsou přímo kontakty s lidmi žijícími v zahraničí, třeba s lidmi pracujícími na zastupitelských úřadech (Peterková 2008, 24-25).

Kromě vztahů k ostatním státům je dále nutné blíže dané státy specifikovat, a to z pohledu jejich politického zaměření a priorit na domácí i zahraniční půdě, i když by se mohlo zdát, že pro potřeby kulturně-diplomatických aktivit nejsou tyto znalosti zcela důležité. Dala by se zde pozorovat větší souvislost s veřejnou diplomacií, jelikož však i kulturní diplomacie jako součást veřejné diplomacie a celkově zahraniční politiky státu má napomoci jeho lepšímu postavení státu v mezinárodním prostředí, je velmi důležité sestavit pro to správnou strategii a k tomu využít všech možných informací. Navíc pro navázání úspěšných vztahů lze využít právě blízkostí a podobností v prioritách a hodnotách států a věnovat jim pak dále větší pozornost (Peterková 2008, str. 26).

Neopomenutelnou složkou je i organizační část strategie. V tomto kroku musí stát jasně vymezit, jací činitelé se budou na realizování dané strategie kulturní diplomacie podílet. Jde tedy o zorganizování činností tak, aby výsledek byl co nejefektivnější a nedošlo např. k překrývání působnosti jednotlivých článků organizační struktury nebo nepromyšlenému plýtvání prostředků uvolněných na kulturní aktivity. Země se v první řadě prezentuje jako celek a proto i jeho prezentace by měla jasně vypovídat o záměrech státu v souvislosti s jeho zahraniční politikou. Na jednotlivých úrovních nebo v jednotlivých oblastech se může projevit odlišně důrazné zaměření na jednotlivé aspekty (Peterková 2008,

str. 24), všechny by ale ve výsledku měly být v souladu se záměrem státu, tedy stanoveným cílem jeho kulturní (v této souvislosti i veřejné) diplomacie a zároveň i celkové zahraniční politiky.

Pokud stát při tvorbě strategie své kulturní (veřejné) diplomacie splní všechny z těchto podmínek, stanoví ještě cílové publikum, na které se v zahraničí zaměří, může přejít k dalším krokům, jimiž je přesné stanovení nástrojů pro dosažení jednotlivých cílů. Ty by měly být zvoleny tak, aby jejich vyznění zanechalo na cílové skupině žádoucí dojem. Jako nástroje bývají v rámci kulturní i veřejné diplomacie při realizaci jejich strategie nejčastěji využívána masová média (rozhlas, tisk a televize), filmová nebo hudební produkce, videa, výstavy, veletrhy, knihy a v dnešní době v neposlední řadě i internet. Dále se pak v oblasti vzdělání nebo vědecké činnosti, jež bývají zařazovány do širšího okruhu kulturní tematiky, organizují mnohé projekty a akce, *„jejichž forma zahrnuje bezpočet možností od přednášek, moderovaných diskusí, prezentací, workshopů přes konference, semináře, projekty spolupráce či déletrvající kampaně“* (Peterková 2008, str. 27).

Nástrojů, kterých může stát k uskutečnění své strategie použít, je mnoho. Důležité je také zmínit, že státní aparát není jediným aktérem, který může dané aktivity vykonávat. Na jedné straně jsou to jeho zastupitelské úřady v cizích zemích, které se na jeho prezentaci významně podílejí, ve spolupráci s ministerstvy zahraničí nebo kultury a dalších příslušných státních orgánů zabývajících se kulturní činností. Na straně druhé ale hrají významnou roli i nestátní organizace, které působí na poli kultury. Takové organizace a instituty mohou a nemusí se státem v šíření jeho kulturních hodnot a s tím spojeného dobrého jména v zahraničí spolupracovat. Ovšem i v případě, že se státem ve své činnosti přímo nekooperují, hrají významnou roli v posilování povědomí o kultuře státu. Těmito organizacemi jsou většinou jazykové instituty, nabízející v zahraničí možnost výuky cizího jazyka nebo prostřednictvím seminářů a přednášek přibližují zahraniční veřejnosti kulturu daného státu.

Kombinací všech možných aktérů a nástrojů kulturní diplomacie může stát dosáhnout svých požadovaných cílů nejen v oblasti šíření kultury, ale i ve své celkové zahraniční politice a významně tak vylepšit svou pozici mezi ostatními státy. Následující dvě kapitoly se budou věnovat zahraniční kulturní politice Rakouska.

2. Současný model rakouské zahraniční kulturní politiky

V této kapitole bude představen koncept současné zahraniční kulturní politiky Rakouska připravený rakouským *Spolkovým ministerstvem pro Evropu, integraci a zahraniční věci* (Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres, dále BMEIA) v roce 2011 pod názvem *Auslandskulturkonzept 2011*. Kapitola se bude zabývat strategií rakouské zahraniční kulturní politiky, tedy stanovenými cíli, opatřeními a nástroji, jichž má být k realizaci strategie použito.

Koncept určuje směřování rakouské kulturní činnosti v zahraničí až do roku 2014. Skutečnost, že vláda má zájem na vytvoření dlouhodobějšího a jednotnějšího konceptu, svědčí o důležitosti této dimenze rakouské zahraniční politiky. Souvisí s tím obecně velký význam kultury pro rakouskou společnost, který se tak promítá i v politice.

Vídeň byla v historii známým kulturním centrem v Evropě a z Rakouska pocházelo mnoho hudebních skladatelů, výtvarníků a dalších umělců, vědců nebo vynálezců. Vývoj rakouské kultury a vůbec postavení Rakouska byly v průběhu let ovlivněny řadou událostí, mezi něž lze zařadit rozpad Habsburské monarchie, anexi Rakouska Německem nebo obě světové války, a samozřejmě i dění na vnitrostátní úrovni, kde byla stěžejní například modernizace domácí politiky za vlády spolkového kancléře Bruna Kreiskyho v 70. a 80. letech 20. stol., která ovlivnila i oblast kultury (Ratzenböck, Lungstarß 2013, str A-2).

Přestože se Rakousko svou velikostí řadí dnes k malým státům, stále zůstává nezanedbatelným hráčem na mezinárodní a především evropské úrovni. Od jeho zahraniční politiky se odvíjí i zahraniční kulturní politika. Ta spadá hlavně do okruhu činností BMEIA. Do konce února roku 2014 spadaly záležitosti týkající se kultury na domácí půdě především pod *Spolkové ministerstvo pro výuku, umění a kulturu* (Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, dále BMUKK), které se rovněž podílelo na zahraničně-kulturních aktivitách. Od 1. března 2014 bylo ale novelou zákona změněno na *Spolkové ministerstvo pro vzdělání a ženy* (Bundesministerium für Bildung und Frauen, dále BMBF) a orgánem rakouské vlády, který má mít místo bývalého BMUKK nově kulturní tematiku na starosti, je *Úřad spolkového kancléře* (BGBl. I Nr. 11 2014, str. 1 – 3). Jedno z jeho sedmi oddělení je přímo věnováno kultuře a další pak umění (Bundeskanzleramt Österreich 2014). Hlavní úkony související se zahraniční kulturní politikou však stále zůstávají v rukou BMEIA, které připravilo výše zmíněný koncept strategie a pod něž spadají zastupitelské úřady a kulturní instituce mající zásadní vliv v realizaci zahraničně-kulturní politiky.

2.1 Strategie *Auslandskulturkonzept 2011*

V úvodu konceptu rakouské zahraniční kulturní politiky z roku 2011 stojí, že *„zahraniční kulturní politika patří k oněm elementům utvářejícím rakouskou zahraniční politiku, díky kterým mohou být zahraničně-politické cíle Rakouska ztvárňovány ve stále více propojeném světě a vzájemně se ovlivňujících kulturách a stát se vnímatelnými“* (BMEIA 2011, str. 4). V Rakousku je zahraniční kulturní politice v rámci celkové zahraniční politiky přisuzován značný význam. Tento pozitivní vztah ke kultuře pramení již v minulosti, kdy byla Vídeň kulturním centrem a rakouská společnost celkově na vysoké úrovni. Na tuto význačnou historickou roli se proto snaží navázat i ve své současné politice a udržovat si tak image „kulturního národa“. Snaží se toho docílit stálým udržováním kulturního bohatství spojeného s minulostí a dále jej rozvíjet v současné tvorbě. V souvislosti s kulturou samotnou jsou často zmiňovány i oblasti vědecké a výzkumné činnosti či vzdělávání. Vývoj těchto oborů může ovlivnit hospodářské výsledky, zahraničně-obchodní činnost nebo dokonce politické postavení a tím i celkový význam Rakouska mezi ostatními státy světa (BMEIA 2011, str. 4). Proto je velmi důležité tyto oblasti neustále rozvíjet a zdokonalovat – mezi nimi i kulturní složku – a pozitivně tak ovlivňovat celkovou mezinárodní pozici Rakouska.

Na základě těchto požadavků jsou stanoveny tři základní cíle zahraničně-kulturní strategie:

1. *„prezentovat Rakousko v zahraničí jako inovativně-kreativní stát s rozmanitým, historicky vyspělým kulturním a vědeckým bohatstvím,*
2. *na základě principu „jednota v rozmanitosti“ aktivně spolupůsobit na dalším rozvoji evropské integrace,*
3. *prostřednictvím iniciativ v oblasti dialogu kultur a náboženství intenzivně přispívat ke globálnímu vytváření důvěry a zajišťování míru“* (BMEIA 2011, str. 5).

Jak jednotlivé cíle naznačují, v rámci své zahraničně-kulturní strategie chce Rakousko skloubit svou bohatou kulturní historií s postavením moderního a stále se vyvíjejícího státu. Především v prvním cíli je zdůrazněno, že kulturní odkaz minulých století zůstává pro rakouskou společnost důležitou součástí, protože na její vývoj měly zásadní vliv. Proto je pro tento stát i tak důležité, ponechat si své tradice a předávat je dál, stejně jako památky osobností z oblasti umění a vědy, jež byly na svou dobu velmi pokrokovými a rozšiřovaly tak povědomí o vyspělosti tamější společnosti ve světě. Stejně tak je ale nutné

neopomínat i negativní historické zkušenosti, jako období nacismu nebo světových válek, jež rovněž přispívaly k formování společnosti.

Záměrem strategie není setrvat v očích ostatních zemí jako kulturní stát minulosti, stejně tak ale není ani žádoucí své kulturní dědictví v rámci současných aktivit zcela opomenout. Požadovaným cílem je, aby bylo Rakousko stále viděno jako stát orientující se hlavně na budoucnost a pokrok (BMEIA 2011, str. 5). Typickým příkladem této snahy jsou různá každoročně připomínaná jubilea důležitá pro Rakousko, která však přesto nemají sloužit jako samotný cíl zahraniční kulturní politiky, ale jen jako prostředek k jeho dosažení (BMEIA 2011, str. 13). Lze jmenovat různá výročí důležitých událostí a dat spojených se životy výtvarníků, hudebníků, spisovatelů, vědců a mnoha dalších osobností podílejících se na rozvoji společnosti, ale také významných událostí zahraničních vztahů. Jejich připomínkou Rakousko dokazuje, že si vzájemných vztahů s ostatními státy váží. Jako příklad lze uvést 40leté výročí rakousko-čínských diplomatických vztahů⁶ v roce 2011 (BMEIA 2011, str. 13), jež bylo v Rakousku oslavováno uspořádáním mnoha mimořádných událostí, jako byl koncert rakouského pěveckého sboru *Gumpoldskirchner Spatzen* ve Zlatém sále budovy Spolku přátel hudby ve Vídni (Gumpoldskirchner Spatzen 2011) nebo státní návštěva dnes už bývalého čínského prezidenta Chu Ťin-Chaa (Österreichische Präsidentschaftskanzlei 2011), ale také naplánováním téměř celoročního programu⁷ zahrnujícího mnohé konference a jednotlivé akce k výročí této bilaterální spolupráce. Stejně tak si v roce 2012 v Rakousku připomínali i 120. výročí navázání bilaterálních vztahů s Jižní Koreou, a o rok později pak 50 let od obnovení těchto diplomatických vztahů. Opět byl organizován kulturní program, zahrnující vzájemné návštěvy představitelů obou států, ale i jednotlivé akce prezentující obě kultury (Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten 2012, str. 1-2), jako módní přehlídky, ukázky tanců, festival korejských pokrmů, koncerty hudebníků z obou zemí nebo výstavy a expozice v muzeích. V rámci obou těchto jubileí nejenže Rakousko ve spolupráci s druhým státem historickou událost připomnělo, ale navíc ji dokázalo využít k prezentaci své kultury za hranicemi a ještě k dalšímu obohacení a posílení vzájemných vztahů, což v budoucnu může pozitivně ovlivňovat i další oblasti jejich spolupráce (např. obchodní nebo politickou) a tím posílit i jejich postavení na mezinárodní scéně.

⁶ Více o rakousko-čínských vztazích na stránkách BMEIA (Österreichische Botschaft Peking, nedatováno).

⁷ Program s názvem *China Österreich Jahr 2011* (Österreich-Chinesische Gesellschaft 2011).

Rakousko v rámci své zahraniční strategie nezapomíná ani na další státy. Často jsou připomínány události týkající se ostatních států a jejich historie, jsou jimi obzvláště sousedské státy nebo státy v oblasti východní Evropy, na něž se ve své strategii zahraniční kulturní politiky Rakousko velmi zaměřuje. Proto bylo například v roce 2011 zdůrazňováno 20leté výročí nezávislosti Makedonie, Slovinska a Chorvatska, na to v roce 2012 stejné výročí nezávislosti Bosny a Hercegoviny, nebo že v roce 2013 uplynula už dvě desetiletí od rozpadu Československa (BMEIA 2011, str. 13). Tím, že si Rakousko takto připomíná i události týkající se ostatních států a ne jeho samotného, dává najevo, že tyto státy jsou pro něj důležité a tedy i vztahy s nimi. Navíc mohou být takové příležitosti opět spojeny s pořádáním kulturních akcí, tedy podporou kultury a tím i utužování přátelských zahraničních vztahů.

Největší počet důležitých výročí tvoří data spojená s životy nejen rakouských, ale i s Rakouskem provázaných umělců od skladatelů (např. Gustav Mahler, Franz Liszt), výtvarníků (Gustav Klimt), po spisovatele (mj. Bertha von Suttner, Arthur Schnitzler, Jura Soyfer) a další nepřehlédnutelné osobnosti kultury a vůbec celé společnosti (BMEIA 2011, str. 13). K těmto příležitostem bývají většinou uspořádány výstavy, koncerty nebo znovu vydána literární díla, která jsou prezentována nejen na domácí půdě, ale i v zahraničí. Takto se o těchto významných rakouských osobnostech může dozvědět zahraniční publikum a image Rakouska jako kulturního státu se tak rozšiřuje a je vnímána jeho dlouholetá tradice a vyspělost v oblasti kultury a vědy. Navíc organizace takových akcí se často zúčastní jak rakouské instituce, tak zahraniční lokální instituce a touto cestou spolu naváží cenné vztahy do budoucnosti, jež mohou být velmi užitečné při spolupráci v různých oborech a vytváření nových projektů.

Z tohoto pohledu má tedy historie zůstat nedílnou součástí obrazu Rakouska, ale při tom působit spíše jako prostředek vedoucí k naplnění cílů zahraničně-kulturní politiky, a vedle toho nebránit prosazení kreativní a inovativní stránky Rakouska, jak je stanoveno v prvním cíli.

Druhý cíl pak nese zcela jinou myšlenku a tou je důrazná podpora evropské integrace. Koncept přímo zachycuje dvě role, jež hraje kultura v politice Evropské unie (dále jen EU). Členové EU by se totiž měli „*cestou kultury navzájem lépe poznat a více se semknout*“ (BMEIA 2011, str. 5). Dosáhnout takového cíle chce například spoluprací na projektech podporujících vícejazyčnost EU s důrazem na německý jazyk, a dále na vytvoření propojenější sítě evropských zemí, což by umožňovalo další a hlavně pozitivní vývoj

integrace států v Evropě. Proto se chce Rakousko velkou mírou podílet na iniciativách EU spojených s činností v oblasti kultury s cílem posílení evropského uvědomění.

Další roli hraje kultura i v mimoevropských zájmech, protože podle rakouské vlády mohou „*kulturní iniciativy EU napomáhat vytváření její identity ve třetích zemích*“⁸ (BMEIA 2011, str. 5), tedy v nečlenských státech EU, které přesto mohou mít např. pro Rakousko, ale i další země EU značný význam. Ve své strategii tedy Rakousko nezohledňuje v souvislosti s EU jen její členské státy, nýbrž celou Evropu s přesahem na asijský kontinent. Stěžejním geografickým bodem rakouské kulturní strategie v zahraničí jsou totiž zejména tři oblasti střední, jižní až východní Evropy (a částečně i Asie) zahrnující i nečlenské státy EU. Těmito oblastmi jsou *západní Balkán*, kde se nachází Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Chorvatsko, Makedonie, Černá Hora a Srbsko (BMEIA h, nedatováno), státy kolem *Černého moře* zahrnující Arménii, Ázerbájdžán, Gruzii, Moldávii a Ukrajinu (BMEIA f, nedatováno) a *dunajský region*, do kterého se řadí Německo, Česká republika, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Rumunsko a Bulharsko (BMEIA a, nedatováno). Uvedené oblasti nejsou centrem zájmu jen zahraniční kulturní politiky Rakouska, ale jeho celkové zahraniční politiky⁹ (BMEIA 2011, str. 12).

Mezinárodního zaměření se týká i třetí z cílů stanovených v konceptu, avšak tentokrát s rozsáhlejší působností a v obecnějším kontextu. Mezi možnostmi, kterých může mezikulturní dialog dosáhnout, patří i zajišťování míru a bezpečnosti na světě, respektování základních práv a svobod, zahrnujících mj. svobodu svědomí a náboženství (BMEIA 2011, str. 5). Vzájemným pochopením a uznáváním kultur a civilizací mohou být odbourány předsudky nebo dlouhodobě zakořeněné negativní vztahy, pramenící například z neporozumění, a tím je možné otevřít novou cestu ke spolupráci nejen v domácím nebo evropském měřítku, ale na celosvětové úrovni. Z tohoto hlediska dosahuje interkulturní dialog zásadního významu ve vytváření výše zmíněných svobod a jistot, ačkoliv v zahraniční kulturní politice je cílovou geografickou oblastí Rakouska spíše okruh evropských zemí, než celý svět (BMEIA 2011, str. 5).

⁸ V souvislosti s EU se pojmem *třetí země* v Rakousku označují státy, kterých se týkají různé smlouvy EU, samy státy ale členem EU nejsou (Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz 2014, str. 3).

⁹ Rakousko už od roku 2002 iniciuje úzkou spolupráci se zeměmi kolem povodí řeky Dunaje. Snaží se tento region podporovat a to např. investicemi do rozvoje infrastruktury, zlepšováním kvality životního prostředí, zvyšováním úrovně vzdělávání a života obecně apod. (BMEIA a, nedatováno). O oblast Černého moře se Rakousko začalo více zajímat v roce 2010, kdy bylo otevřeno velvyslanectví v Baku a tím i nová cesta do této oblasti (BMEIA f, nedatováno).

Takto stanovené cíle rakouské zahraniční kulturní politiky slouží jako základní rámec pro rozpracování konkrétních opatření, jež budou pro naplnění strategie provedena. Ta jsou popsána v další části konceptu. Jejich podoba ještě není zcela specifická, nicméně jde o specifičtější nástin aktivit nutných pro úspěšné naplnění cílů zahraniční kulturní politiky.

Na prvním místě, možná i za účelem vyzdvižení důležitosti tohoto bodu, stojí další rozvoj sítě kulturních institucí a organizací, které se svojí činností podílejí na tvorbě rakouské zahraniční kulturní politiky, resp. kulturní diplomacie. Výsledkem by měla být efektivněji fungující síť těchto institucí, zajišťující jejich snadnější práci a propagaci Rakouska za hranicemi. Jde především i o vylepšování struktury v rámci státního aparátu. Dosáhnout toho je možné jen stálými revizemi a přizpůsobováním se novým podmínkám. *Auslandskulturkonzept* předkládá seznam institucí, které byly k roku 2011 součástí struktury zahraniční kulturní politiky a dále také do jakých resortů vlády tyto instituce spadají. Uvedena jsou např. Rakouská kulturní fóra, která náleží k BMEIA¹⁰ nebo rakouské zastupitelské úřady v zahraničí, jež svou činností také přispívají k rozvoji kultury v rámci zahraniční politiky. Zároveň BMEIA (2011, str. 7) nezapomíná v konceptu zmínit i otázku finančních a lidských zdrojů, které jsou pro uskutečnění stanovených opatření a úspěšné fungování výše jmenovaných institucí nezbytné.

Dalším nástrojem, zároveň přímo se vztahujícím k prvnímu z výše jmenovaných cílů, je podpora a organizování kulturních a vědeckých projektů, akcí a aktivit v zahraničí (BMEIA 2011, str. 7). Podmínkou, kterou by měly splňovat, je prezentovat Rakousko jako inovativně-kreativní stát. Projekty by tedy měly být mimo jiné pokrokové a přinášet nové nápady a vize. Musí splňovat obsahové a strategické požadavky BMEIA. Souběžně s tím podporuje BMEIA i internacionalizaci rakouské kultury a vědy. Zde je také shledána velmi přínosnou spolupráce s lokálními zahraničními partnery, o niž BMEIA a rakouské instituce usilují. Pro prezentování rakouské kultury a vědy za hranicemi musí být vybráni vhodní a reprezentativní umělci a vědci. Jejich úspěšný výběr má být zajištěn na základě „objektivního a transparentního pomocného schématu“ (BMEIA 2011, str. 7).

Třetí z opatření se opět vrací k poněkud obecnější charakteristice. Důraz je zde kladen na oblast „*dialogu kultur a náboženství na domácí i zahraniční půdě, aby se Rakousko stalo centrem interkulturního a interreligiozního dialogu a došlo k vytvoření globální důvěry*

¹⁰ V roce 2011 byl ještě oficiální název ministerstva Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten (zkr. BMeiA), novelou z února 2014 byl však změněn na Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres (zkr. BMEIA).

a zajištění míru“ (BMEIA 2011, str. 6). Blíže pak koncept popisuje jako stěžejní body těchto opatření globální posílení respektování základních lidských práv a svobod, integraci kulturních, etnických a náboženských menšin do společnosti v moderních demokratických zemích a s tím související podporu a respektování práv žen a jejich začlenění do společnosti a všeobecnou osvětu o tomto tématu. Dále by mělo dojít k odstraňování předsudků, podporování dialogu mezi náboženstvími, čímž by mohly být vyřešeny některé konflikty, a prohlubování zahraniční kooperace na úrovni všech společenských oblastí.

Propagování image Rakouska jako silně kulturně založeného státu je pro co největší efektivnost potřeba i na jiné úrovni než organizováním kulturních projektů. Jelikož na poli mezinárodní spolupráce v oblasti kultury působí mnoho organizací, je pro naplnění cílů rakouské zahraniční kulturní politiky podstatné, aby bylo Rakousko členem takovýchto organizací – a to pokud možno co nejaktivnějším. Proto si klade za úkol angažovat se v rozhodujících procesech v EU a *Organizace spojených národů* (dále OSN) a to zejména v příslušných kulturních organizacích jako je *European Union National Institutes for Culture* (dále EUNIC) v rámci EU a UNESCO v rámci OSN. Rakousko chce podporovat kulturní iniciativy těchto organizací a být jejich činným účastníkem. V roce 2011 usilovalo Rakousko o získání místa ve Výkonné radě UNESCO pro období od roku 2011 do roku 2015 (BMEIA 2011, str. 6-7), což se mu nakonec podařilo. Na evropské úrovni je podobným úspěchem současné rakouské předsednictví v Radě Evropy. Více o účasti Rakouska v těchto mezinárodních organizacích pojednává 3. kapitola. Důležité je také zmínit, že zástupci a reprezentanti Rakouska v těchto organizacích bývají hlavně diplomaté a ministři, především je to pak ministr zahraničních věcí. Stejně tak organizace většiny zahraničních kulturních akcí spadá do náplně práce BMEIA.

Strategie rakouské zahraniční kulturní politiky je v konceptu z roku 2011 rozpracována velmi pečlivě, je stanoven časový rámec (2011–2014), základní cíle i konkrétní opatření, kterými se k nim chce dopracovat, je specifikována geografická oblast a konkrétní události, jež mají v této strategii význam, a v neposlední řadě je součástí i seznam institucí, které se na realizaci strategie podílí. Zároveň podává koncept přehled i o nástrojích využívaných jednotlivými institucemi. Jejich rozborem se zabývá následující kapitola.

2.2 Nástroje rakouské zahraniční kulturní politiky

Správně vybrané nástroje, pomocí kterých je a ještě bude realizována rakouská zahraničně-kulturní strategie, jsou klíčem k jejímu úspěchu. Na jedné straně je sice důležité správně stanovit cíle, oblast působnosti nebo cílovou skupinu, ale bez dobře zvolených a použitých nástrojů se nemusí vždy podařit požadovaného záměru docílit. V konceptu strategie zahraniční kulturní politiky pro roky 2011 až 2014 jsou shrnuty nástroje, kterých má být obecně využíváno v rámci kulturní činnosti v zahraničí, a jež jsou v režii kulturního odboru BMEIA (BMEIA 2011, str. 10).

Celkově se tyto nástroje dají charakterizovat spíše jako obecná doporučení, kterými by se samotné BMEIA, resp. jeho *Kulturně-politický odbor* a pod něj spadající instituce – jedná se o *velvyslanectví*, *generální a honorární konzuláty*, *Kulturní fóra*, ale i o *Österreich-Bibliotheken*¹¹ a *Rakouské instituty* – při realizování zahraniční kulturní politiky měly řídit, aby uspěly v dosažení stanovených cílů. Zahrnuty jsou nástroje jak pro oblast kulturní diplomacie, do níž spadají právě tyto instituce, ale i pro oblast tradiční diplomacie na úrovni mezinárodních organizací jako je OSN nebo EU. U některých nástrojů je v konceptu pak přímo stanoveno, jaké z institucí se týkají.

Výčet instrumentů Kulturně-politického odboru ministerstva pro zahraniční věci začíná výzvou k obecné podpoře kulturních akcí a událostí, které se konají v Rakousku a shodují se s rakouskými zahraničně-kulturními cíli (BMEIA 2011, str. 10). Je důležité využít potenciál takových akcí, aby nezůstaly přístupné pouze pro obyvatele Rakouska, ale mohly být prezentovány v zahraničí a rozšiřovat povědomí o tom, jaká je rakouská kultura. Podporou ze strany vlády dostávají umělci šanci prezentovat svou práci v zahraničí, na což by v opačném případě neměli třeba dostatek prostředků. Když vláda umělcům pomůže a poskytne jim příležitost ukázat svou práci v zahraničí a reprezentovat tím Rakousko, přispívá tím k vytváření pozitivního obrazu u zahraničního publika a posiluje tím i své postavení. Takovou pomocí se nemusí rozumět pouze poskytování finančních prostředků, protože to by bylo velmi nákladné, ale například zprostředkování kontaktu s partnery a sponzory (nejen ze zahraničí), nebo spolupráce se zastupitelskými úřady a institucemi na konkrétních místech v zahraničí, jejichž příkladem mohou být právě velvyslanectví a Kulturní fóra.

¹¹ Z důvodu neexistence oficiálního českého názvu je v této práci používán oficiální německý název.

Mimo to ministerstvo tyto zastupitelské úřady (myšleno velvyslanectví a Kulturní fóra) rovněž podporuje a umožňuje jim na jedné straně, aby disponovaly potřebnými prostředky (nebo jim pomáhá, aby byly schopny opatřit si tyto prostředky v rámci příspěvků a sponzoringu jednotlivých kulturních akcí), a na straně druhé jim pomáhá „*prostřednictvím podnětů a pomoci při výběru umělkyní a umělců, skrz šíření publikací a filmů, stejně jako zřizování putovních výstav (včetně DVD nosičů)*“ (BMEIA 2011, str. 10) prosazovat rakouskou kulturu v zahraničí a to i ve spolupráci s dalšími kulturními zařízeními. Zároveň je tím posilována síť všech institucí a účastníků kulturního sektoru působících v zahraničí, na jejíž rozšiřování a efektivní fungování klade Rakousko velký důraz.

Aby byla činnost ambasad, generálních a honorárních konzulátů a Kulturních fór kvalitní a jednotná v rámci cílů rakouské zahraniční kulturní politiky, je potřeba ze strany ministerstva, jako hlavního koordinátora zahraniční činnosti, udávat její směr. V tomto případě tím ale není myšleno vytváření strategie celé zahraniční kulturní politiky, nýbrž určování hlavních strategických linií činnosti těchto institucí, což má na starosti Kulturně-politický odbor. Má za úkol určovat směr, kterým se instituce řídí, a stanovovat hlavní myšlenky a obsahové zaměření institucí, rozhodovat o povolení žádostí a návrhů ohledně programu a v neposlední řadě pak kontrolovat a ohodnocovat jejich činnost a výkon (BMEIA 2011, str. 10). Zpětná vazba je pro účinný chod institucí velmi důležitá, aby tak na jejich činnost vynaložené prostředky byly opravdu správnou investicí.

Při organizaci kulturních akcí (ať už jde o výstavy, koncerty, divadelní představení), vydávání literárních děl (a jejich překladů do dalších jazyků) a dalších forem podpory kultury je také nutné oslovení veřejnosti. Pokud lidé nebudou o pořádaných akcích vědět, nebudou se jich moci ani zúčastnit a celkový efekt by byl velmi nízký. Proto se ministerstvo chce důsledně věnovat informování veřejnosti – na domácí i zahraniční půdě – o veškeré své činnosti, plánovaných kulturních akcích apod. Jako nástroj má sloužit třeba tisk, vydávání různých publikací a ročenek (např. BMEIA každoročně vydává přehled o své zahraniční kulturní činnosti za uplynulý rok), informování prostřednictvím internetu nebo zasílání pozvánek na jednotlivé akce. Každý rok v září pak pořádá BMEIA konferenci *Auslandskulturtagung*¹², která se zaměřuje právě na téma zahraničně-kulturní činnosti. Konference je určena jak odborníkům, tak široké veřejnosti – vytváří prostor pro setkání pracovníků souvisejících oborů (kultury, zahraničních věcí, ale i vědy, výzkumu nebo

¹² Více o události na jejích oficiálních internetových stránkách (Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten 2013, str. 1-3).

vzdělávání), přijíždějí i návštěvníci ze zahraničí a zástupci různých zahraničních kulturních institutů, ale i těch rakouských s působištěm za hranicemi. Mohou tak vznikat nové vazby a podněty ke spolupráci i na mezinárodní úrovni. Každý rok je zvoleno jiné téma, na které jsou během jednodenního shromáždění vedeny přednášky. I veřejnost má tedy možnost dozvědět se o aktivitách v rámci zahraniční kulturní politiky více a na odborné úrovni. Zde je zároveň prostor pro rozvíjení dalšího nástroje, který chce BMEIA používat pro podporu zahraniční kulturní politiky a tím je spolupráce napříč jinými obory, jako věda a výzkum. V rámci nich se chce zaměřit hlavně na zastupování rakouských zájmů v těchto oborech a také prezentaci poznatků rakouských vědců (BMEIA 2011, str. 10). I když tyto obory s kulturou přímo nesouvisí, je potřeba je rozvíjet také. Rakouským vědcům a pracovníkům ve výzkumu a vědních oborech je poskytnuta možnost vyjet do zahraničí a seznámit tam s výsledky své vědecké činnosti. Pro Rakousko je to šance prezentovat se v cizích zemích i po jiné stránce, tedy ukázat práci odborníků.

Další možnost získat informace o činnosti BMEIA má veřejnost každý rok 26. října, což je rakouský státní svátek, a zároveň je k této příležitosti pořádán *Den otevřených dveří* (BMEIA 2011, str. 10). Do této akce se zapojují různé instituce, mezi nimi mj. i ministerstva, a nabízejí lidem volný vstup a účast na speciálním programu, v rámci něhož je umožněno setkání s pracovníky a zaměstnanci těchto institucí a tedy i šance položit jim konkrétní otázky. Této akce se každoročně účastní i BMEIA – v minulém roce byl přítomen i tehdejší ministr zahraničních věcí Michael Spindelegger, a k této příležitosti bylo uspořádán program, zahrnující témata mezinárodních vztahů a mj. i rakouské zahraniční kulturní politiky (BMEIA 2013b). Program pro návštěvníky připravilo také v té době ještě BMUKK, které prezentovalo veřejnosti rakouskou kulturu – ne sice z pohledu zahraniční politiky, ale i tak s cílem ukázat Rakousko jako stát s bohatým kulturním dědictvím a památkami i na domácí scéně (BMUKK, BMWF 2013, str. 2-3).

Co se dalších aktivit na domácí scéně týká, je kladen důraz na dialog kultur a náboženství, ve kterém se Rakousko silně angažuje, a jenž je jednou z rakouských priorit (Rakousko si činnost v této oblasti klade za jeden z cílů své zahraniční kulturní politiky, viz kapitola 2.1). Dalším nástrojem zvoleným pro zahraniční kulturní politiku je tedy pořádání akcí k této tematice, jejichž realizace rovněž spadá do kompetencí *Kulturně-politického odboru* BMEIA, ačkoliv se jedná o pořádání těchto akcí na domácí, nikoliv zahraniční scéně. Aby totiž vláda mohla opravdu přispívat k lepším vztahům a pochopení mezi rozdílnými kulturami, musí do svých kulturních aktivit zahrnout i rakouskou veřejnost a rovněž jí

zprostředkovat kontakt s cizími kulturami a představit jí její specifika, ne jen naopak. Takto může dojít opravdu ke vzájemnému poznávání různých kultur.

Výčet nástrojů pro realizaci strategie stanovené v *Auslandskulturkonzeptu*, je rozsáhlý. Všechny doposud jmenované aktivity spadají do činnosti BMEIA – hlavně do činnosti Kulturně-politického odboru, ale jsou v režii převážně jednotlivých dílčích institucí, tedy zastupitelských úřadů nebo Kulturních fór. Obecně se dají tyto aktivity zařadit do oblasti kulturní diplomacie a probíhají převážně na bilaterální úrovni. Není vyloučena ani spolupráce více států v organizaci jednotlivých projektů nebo událostí. Jako příklad by se dal uvést festival německy mluvených filmů *Das Filmfest*¹³, na jehož přípravách se podílí *Rakouské kulturní fórum* v Praze, společně s německým *Goethe-Institutem* v Praze a *Švýcarským velvyslanectvím*, s pomocí pražského kina Lucerna a brněnského kina Art (Goethe-Institut 2014).

Na multilaterální úrovni mohou být dalším příkladem právě v rámci tématu dialogu kultur, jež je jedním z tradičních těžišť rakouské politiky, např. z důvodu kulturní rozmanitosti rakouské společnosti, ale i proto, že lepším porozuměním mezi kulturami by mohlo dojít k odstranění vzájemného napětí a to na celosvětové úrovni, a tím by vznikla otevřenější cesta k míru a bezpečnosti (BMEIA g, nedatováno). V tomto ohledu se Rakousko považuje za jeden z vůdčích států v těchto iniciativách, a angažuje se v mnoha projektech a aktivitách na poli OSN i EU (o těchto aktivitách pojednává blíže kapitola 3.2). Spolupráce na multilaterální úrovni v oblasti kulturní diplomacie tedy není výjimečná, a realizaci takových projektů významně napomáhají společenství, jako je právě OSN nebo EU.

Nástrojem této oblasti strategie zahraničně-kulturní politiky je i organizace mnoha projektů přímo v Rakousku. Nejen v rámci iniciativ dialogu kultur, ale obecně se chce rakouská vláda prosadit v podporování „*kulturních iniciativ EU a mezinárodních organizací (především UNESCO) v Rakousku*“ (BMEIA 2011, str. 10). Cílem tedy je, aby se Rakousko stalo nejen organizátorem mnohých akcí, ale i významným místem jejich konání.

Ačkoli se tedy BMEIA zabývá přípravou jednotlivých projektů, jeho nenahraditelnou náplní práce v ohledu realizace zahraniční kulturní politiky leží právě na multilaterální úrovni v rámci mezinárodních společenství jako je EU nebo OSN – tedy v rovině tradiční diplomacie. Aby i tady byly všechny kroky, jež zástupci Rakouska provedou, v souladu s jeho zájmy, stanovuje koncept nástroje, kterých má být k dosažení cílů využito. Oblast

¹³ V říjnu 2013 se konal již 8. ročník (v Praze i v Brně), na říjen 2014 se již připravuje další. Partnerem je mj. *Rakouský institut* v Brně (Goethe-Institut 2013).

činností v rámci tradiční diplomacie je velmi důležitá zejména z toho důvodu, že jako člen mezinárodních organizací má Rakousko možnost prosadit se přímo mezi ostatními státy. Navíc vznikají na této úrovni úmluvy a smlouvy, jež mohou významně ovlivnit světové dění. Proto je pro posilování pozice v rámci mezinárodního společenství pro Rakousko podstatné, aby se účastnilo jednání a snažilo se zviditelnit i na této rovině.

V tomto smyslu vybízí koncept k aktivní účasti v rámci rozhodovacích procesů EU a mezinárodních organizací jako je OSN, resp. UNESCO, s cílem prosazování rakouských zájmů v oblasti kultury (BMEIA 2011, str. 10). Toho lze dosáhnout tak, že Rakousko bude mít jasně stanovené cíle a nástroje své strategie, a bude se na jejich základě mezi ostatními členy profilovat. Ačkoliv patří Rakousko mezi ostatními státy obou společenství svou velikostí spíše k malým státům a nedisponuje takovými prostředky jako jiné silnější státy (např. finančními, vojenskými apod.), bude-li jeho politika v rámci těchto spolků jednoznačně zaměřená a definovaná, má Rakousko šanci ve svých záměrech uspět.

Proto jako jednu z možných cest, jak získat silnější postavení na mezinárodní scéně, Rakousko zvolilo členství v UNESCO. Jako země s dlouhou kulturní tradicí, na jejímž území se nachází i mnoho památek zařazených na seznam UNESCO a pro niž je kultura stále mezi důležitými oblastmi, na které se zaměřuje ve své politice, má šanci se v této organizaci prosadit a využít nabytého vlivu v jiných rozhodovacích procesech OSN.

Mimo to si Rakousko klade za cíl přispívat v rámci celého mezinárodního společenství k dodržování mezinárodní bezpečnosti a míru. Stálým upozorňováním na tato témata a iniciováním kroků k jejich prosazování se může mezi dalšími (a hlavně většími a mocnějšími) státy zviditelnit (BMEIA 2011, str. 10).

Výsledkem takových snah je přijetí nových úmluv týkajících se různých problematik, ať už ve spojitosti s kulturou nebo jinými oblastmi (politickými, bezpečnostními, hospodářskými atp.), jež budou přispívat k pozitivnímu vývoji situace ve světě. Aktivní členství v OSN nebo EU je pro naplňování celkové zahraniční politiky Rakouska nepostradatelné. Ta slouží v mnoha pohledech spíše jako prostředek pro lepší vyjednávací pozici v oblasti politiky či hospodářství a dalších. Neznamená to ale, že by angažovanost v kulturních otázkách nebyla sama o sobě pro Rakousko důležitá.

Přehled nástrojů, které Kulturně-politický odbor BMEIA využívá k dosažení cílů své zahraniční kulturní politiky je rozsáhlý a lze říct, že postihuje všechny oblasti. Využívání těchto nástrojů by tedy mohlo ve velké míře přispět k naplnění strategie zahraniční kulturní politiky a tím i viditelnějšímu a lepšímu postavení Rakouska v celosvětovém měřítku.

3. Aktéři zahraniční kulturní politiky

Rakousko přikládá kulturní dimenzi v rámci celé zahraniční politiky velký význam. Do realizace kulturní zahraniční politiky je zapojeno mnoho subjektů, jak vládních tak i soukromých, které s vládou spolupracují. Rozmanitost těchto subjektů, jež ale dohromady vytváří jednotný komplex spadající pod BMEIA, přináší Rakousku možnost utužovat zahraniční vztahy v oblasti kulturní i tradiční diplomacie, a to na bilaterální i multilaterální úrovni.

Ne vždy pracují jednotlivé subjekty na daných úkolech odděleně, jejich činnosti se často prolínají nebo dané subjekty spolupracují. Rozdělit subjekty podle jejich funkce by se dalo právě na základě oblasti kulturní a tradiční diplomacie. Stěžejní roli v kulturně-diplomatických aktivitách zastávají v jednotlivých zemích zastupitelské úřady (velvyslanectví, generální a honorární konzuláty), *Kulturní fóra* a s nimi dále *Rakouské instituty* a *Österreich-Bibliotheken*. Ty rozvíjejí spolupráci hlavně na bilaterální úrovni. Na multilaterální úrovni přispívají ke kulturně-diplomatickým aktivitám i OSN a EU, a to v případech, kdy je s jejich podporou nebo záštitou organizován rozsáhlý projekt či událost. BMEIA funguje jako zástupce Rakouska nebo prostředník v těchto činnostech.

Významnější úlohu mají mezinárodní společenství ale v oblasti tradiční diplomacie. Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, na jejich úrovni je umožněno přijímání úmluv a dohod s širokým rozsahem působnosti. Tradiční diplomacie Rakouska však neprobíhá jen na multilaterální úrovni. Mnoho smluv je podepisováno s jednotlivými státy, tedy pouze na bilaterální úrovni, a tyto dohody tvoří důležitý základ pro vztahy s těmito státy. Uzavírání smluv mezi státy spadá do kompetencí vlády, prostředníkem je zde opět většinou BMEIA nebo další ministerstva podle okruhu, jehož se smlouva týká.

Tato kapitola se podrobně zaměří na vystihnoutí činnosti BMEIA a s ním souvisejících institucí v oblasti kulturní a tradiční diplomacie jak na bilaterální úrovni, tak na multilaterální úrovni.

3.1 Činnost rakouských institucí v oblasti kulturní diplomacie

V oblasti kulturní diplomacie je Rakousko velmi aktivní. Svědčí o tom počet institucí, jež se zaměřují na kulturní činnost s cílem propagace Rakouska a rozvoje kultury, a mnoho aktivit organizovaných na této úrovni.

Hlavní a nejdůležitější roli zde má *Kulturně-politický odbor* BMEIA (V. odbor) členěný na několik oddělení. Od jejich zaměření v oblasti zahraniční kulturní politiky se odvíjí jejich činnost (viz Příloha č. 1). Strategie kulturní diplomacie se řídí obecnou strategií celé zahraniční kulturní politiky, jejíž směr BMEIA udává. Pod něj spadají kulturní instituce a zároveň s ním na kulturních aktivitách mnoho dalších organizací spolupracuje (ať už jsou původem rakouské nebo sídlí v přijímacím státě). Ministerstvo má samozřejmě o veškerých kulturních činnostech jednotlivých institucí přehled, protože je velmi důležité, aby svým zaměřením korespondovaly se stanovenou strategií a sledovaly její cíle. Dalším ministerstvem, které se ještě do nedávné doby rovněž velkým dílem na aktivitách v oblasti kultury podílelo, bylo BMUKK. V březnu 2014 došlo ale ke změně a podle novely zákona o spolkových ministerstvech¹⁴ tuto úlohu převzal *Ministr úřadu kancléře pro média, státní zaměstnanec, umění a kulturu* (Kanzleramtsminister für Medien, Beamte, Kunst und Kultur). Úloha BMEIA zůstává ale v oblasti propagace rakouské kultury za hranicemi naprosto stěžejní.

BMEIA také zahrnuje výdaje na kulturní aktivity do svého každoročního rozpočtu. V roce 2012¹⁵ na ně vynaložilo částku 4 miliony Euro¹⁶, která byla ještě navýšena o různé sponzorské dary. Díky těmto finančním prostředkům bylo podpořeno kolem 7700 umělců a umožnilo zorganizovat až na 5000 kulturních akcí na 2000 různých místech v celém světě, kterých se celkově účastnilo publikum v počtu přibližně 8000 osob (osobní korespondence s BMEIA 2014).

Naprostá většina kulturně-diplomatických aktivit je zajišťována rakouskými *velvyslanectvími*, *generálními* nebo *honorárními konzuláty*, *Kulturními fóry* (viz Příloha č. 2), *Österreich-Bibliothekami* (viz Příloha č. 3) a *Rakouskými instituty* (viz Příloha č. 4).

¹⁴ V platnost vešla 1. 3. 2014 a týká se změny v rozdělení spolkových ministerstev, došlo např. k jejich přejmenování nebo úplné změně jejich činnosti a zaměření (Bundesministeriengesetz-Novelle 2014, str. 1-5).

¹⁵ Nejnovější informace za rok 2013 o kulturní činnosti (tedy o jednotlivých aktivitách nebo o vynaložených prostředcích) vydá BMEIA až v září 2014 (osobní korespondence s BMEIA 2014).

¹⁶ Podrobnější rozvržení výdajů na jednotlivé položky si BMEIA nevede (osobní korespondence s BMEIA 2014).

Mají své určité základní zaměření, ale jejich činnost není omezena jen na to, nýbrž více či méně na celou řadu jiných aktivit a možností, jak rakouskou kulturu prezentovat světu.

Mezi těmito institucemi mají samozřejmě zásadní postavení pro zahraniční vztahy zastupitelské úřady¹⁷ v přijímacích státech. Svědčí o tom také jejich celkový počet – k 31. prosinci 2012 disponovalo Rakousko 80 velvyslanectvími, z nichž 26 je spojeno s Kulturním fórem, dále má 10 generálních konzulátů, přičemž Kulturní fórum je připojeno ke čtyřem z nich, a k tomu ještě kolem 300 honorárních konzulátů (BMEIA 2013a, str. 297). Kromě úlohy zastupovat a reprezentovat Rakousko se tyto zastupitelské úřady rovněž věnují kulturní činnosti. To je opět důkazem nejen toho, že Rakousko přikládá kultuře velký význam, ale také toho, že ji považuje za významnou součást zahraniční politiky. Pod BMEIA přímo spadají stejně jako zastupitelské úřady také *Rakouská kulturní fóra*, jichž je k roku 2014 v provozu 29 (BMEIA 2014c), dále 63 *Österreich-Bibliotheken*, 9 *Rakouských institutů* (jeden se nachází v Brně) a také 2 *Speciální úřady pro vědu a technologii* (osobní korespondence s BMEIA 2014). Některé instituce jsou spojeny, takže v některých městech může být Kulturní fórum součástí třeba velvyslanectví nebo konzulátu atp. Důvodem může být šetření finančních prostředků nebo spojení administrativních činností. Samostatná Kulturní fóra se nacházejí v Praze, Záhřebu, Londýně, New Yorku, Paříži, Římě, Teheránu a ve Varšavě. Další jsou spojena třeba s ambasádami a generálními konzuláty. Některé z nich mají sídlo ve velkých budovách a mohou poskytnout rozsáhlé prostory k pořádání různých událostí a akcí (BMEIA 2011, str. 9). Jednou z výhod je ušetření finančních prostředků za využívání jiných prostor, dále pak přímý přístup organizátorů, tedy nejčastěji zaměstnanců zastupitelského úřadu, k právě probíhající výstavě nebo jiné události (není potřeba přesun na jiné místo), a v neposlední řadě celkové zjednodušení administrativy, díky čemuž klesají i náklady na správu a může tak více prostředků být věnováno na samotné kulturní aktivity (BMEIA 2011, str. 9).

V případech, kdy zastupitelské úřady nejsou spojené a nesídlí v jedné budově, i tak se často na organizaci akcí spolupodílejí. Jako další vhodní partneři pak slouží lokální instituce a organizace, které pořádané akce sponzorují nebo pro ně poskytují prostory. Jako příklad zde poslouží putovní výstava *Gustav Mahler a Vídeň*, pořádaná Kulturním fórem v Praze (Rakouské kulturní fórum v Praze 2014), již umožnil využití svých prostor Zámek Bílovec (Zámek Bílovec 2014). Taková spolupráce je dobrým příkladem způsobu, jak díky

¹⁷ Podrobný přehled zastupitelských úřadů, Kulturních fór a rakouských zastoupení u různých organizací internetových na stránkách BMEIA (2014c).

spolupodílení se na kulturních aktivitách dochází k utužování vztahů mezi institucemi z různých států, což se může dále přenášet na vztahy mezi samostatnými státy.

Proto také aby jednotlivé projekty vedly k požadovaným cílům a stále byly v souladu se strategií Rakouska, a zároveň mělo BMEIA přehled o činnostech institucí, musí být k jednotlivým akcím vydáno úřední povolení. Jinak ale jednotlivé instituce plánují své projekty a akce decentralizovaně, musí pro ně ale získat schválení (BMEIA 2011, str. 11).

Dalšími nástroji zahraniční kulturní politiky všech zastupitelských úřadů, tedy Kulturních fór, ambasad, generálních a honorárních konzulátů, vedle organizace výstav jsou také filmové projekce, prezentace literárních děl spojená se čtením a literárními přednesy. V rámci literatury je kladen důraz i na překlady děl rakouských autorů, účast na knižních veletrzích, vydávání publikací vztahujících se obsahově k Rakousku nebo podpora institucí jako jsou Rakouské knihovny (Österreich-Bibliotheken, viz níže). Pořádají se také koncerty, divadelní představení a předvádění tanců (BMEIA 2011, str. 11). Zastupitelské úřady se neorientují čistě jen na kulturu jako takovou, ale také na vzdělávání. V tomto ohledu se podílí na přípravě různých vědecky zaměřených přednášek, workshopů, vědeckých symposií nebo diskuzí, a také podporují mnohé projekty vědecké spolupráce. Za tímto účelem jsou umožněny pobyty rakouských vědců, učitelů a profesorů, jazykových lektorů, umělců nebo studentů (BMEIA 2011, str. 11). Další činností – ovšem týkající se pouze Rakouského kulturního fóra v Teheránu – je zprostředkování výuky německého jazyka, na ostatních místech jsou k této činnosti určeny buď Rakouské instituty, nebo pak německé Goethe-Instituty, jež mají v tomto ohledu široké pole působnosti (BMEIA 2011, str. 11).

Kulturní fóra a ostatní zastupitelské úřady se musí kromě samotné organizační činnosti zabývat také propagací kulturních událostí a příležitostí, aby se tak o možnostech, které nabízejí, dozvědělo co nejširší zahraniční publikum, nejlépe nejen přímo v místě jejich působnosti. Čím větší počet obyvatel přijímacího státu se jim podaří oslovit, tím je to pro realizaci rakouské zahraniční kulturní politiky lepší. Prostřednictvím různých výstav, filmů nebo přednášek se zahraniční publikum dozvídá mnoho informací o Rakousku a jeho kultuře, umělcích, vědeckých pokrocích atd. Na základě toho se šíří pozitivní obraz Rakouska v zahraničí, což se promítá i do jeho celkového postavení. V rovině veřejnosti může dojít ke zvýšení zájmu o Rakousko třeba jako cílovou turistickou destinaci, mezi studenty se můžou rakouské školy stát vyhledávanými pro výměnné studijní pobyty, v případě podnikatelů a obchodních společností se může projevit větší zájem o investice v Rakousku nebo spolupráce s rakouskými firmami.

To je jen krátký výčet možností, jak může práce zastupitelských úřadů a Kulturních fór ovlivňovat sféry mezinárodní kooperace. Nemají na nich ale zásluhy pouze Kulturní fóra nebo ambasády. Dalšími, již výše zmíněnými institucemi působícími v bilaterální rovině kulturní diplomacie, jsou Rakouské Instituty.

Postavení Institutů v rámci BMEIA je velmi specifické. Jedná se totiž o společnost s ručením omezením, celý originální název zní *Österreich Institut G.m.b.H.* Společnost byla založena na základě zákona BGBl. Nr. 177/1996, také zvaného *Österreich Institut-Gesetz*, a BMEIA s pomocí Spolkového ministerstva financí (Bundesministerium für Finanzen, dále BMF) její založení iniciovalo. V roce 1996 schválila dolní komora rakouského Parlamentu založení této společnosti se sídlem ve Vídni, jejíž základní kapitál činil 1 mil. šilinků a veškeré podíly byly vyhrazeny státu (BGBl. 177 1996, str. 927). Jak je přímo stanoveno v zákoně, úkoly Rakouských institutů jsou:

1. „*pořádání kurzů německého jazyka na mezinárodní úrovni v zahraničí,*
2. *podpora výuky německého jazyka na odborné úrovni v zahraničí,*
3. *v nařízení nynějšího příslušného spolkového orgánu, v rámci soukromě-právní dohody, realizace kulturních úloh v zahraničí, zejména správa mezinárodně uznávaného rakouského jazykového diplomu, vysílání lektorů, učitelů a jazykových asistentů, odborná péče o Österreich-Bibliotheken a šíření literatury vztahující se k Rakousku, rakouských publikací a rakouských výukových materiálů,*
4. *spolupráce s domácími nebo zahraničními institucemi“* (BGBl. 177 1996, str. 927).

Činnost Institutů je v tomto ohledu tedy specifikována celkem přesně, jednotlivé pobočky (viz Příloha č. 4) však dále určují obsahovou náplň své činnosti samostatně. V ojedinělých případech může ale ministerstvo zahraničí, v době založení Rakouského institutu pod názvem *Bundesministerium für auswärtigen Angelegenheiten* (tedy dnešní BMEIA), udělovat rady nebo příkazy týkající se náplně činnosti, aby se shodovaly se zahraničně-kulturními a zahraničně-politickými zájmy Rakouska (BGBl. 177 1996, str. 298).

Stejně tak dohlíží BMEIA i na činnost Österreich-Bibliotheken, jež byly založeny v roce 1989 (první pobočka byla zřízena v Krakově) na základě iniciativy Kulturně-politického odboru ministerstva zahraničních věcí. Původním cílem bylo vytvořit pomocí instituce rakouských knihoven program pro německé lektory v zemích bývalého

sovětského bloku a šířit tak rakouskou němčinu a literaturu. Österreich-Bibliotheken fungují pod BMEIA¹⁸, a zároveň spolupracují s *Österreichische Gesellschaft für Literatur*¹⁹, jež jim poskytuje i záštitu, a také s Kulturními fóry a Rakouskými instituty přímo v místě působnosti (Österreich-Bibliotheken 2014b). Ze začátku vznikaly hlavně tam, kde do té doby neexistoval žádný zastupitelský úřad a byly založeny zejména na spolupráci s tamními institucemi, převážně knihovnami nebo univerzitami. BMEIA zajišťuje knihovnám základní vybavení knihami nebo posiluje spolupráci s lokálními zaměstnanci a germanisty třeba tím, že pro ně zajišťuje různé stipendijní pobyty v Rakousku nebo různé vzdělávací semináře (BMEIA 2011, str. 9). *Auslandskulturkonzept 2011* definuje několik hlavních nástrojů činnosti Österreich-Bibliotheken. Primární úkolem je poskytovat klasické knihovnické služby jako je nákup nových knih, zpracování databáze a samozřejmě i půjčování knih a časopisů. Mimo to se mají podílet na výzkumných a vědeckých projektech souvisejících s jejich činností, spolupracovat s rakouskými lektory a univerzitami. Dále mají organizovat i kulturní akce a to právě ve spolupráci s příslušnými rakouskými zastupitelskými orgány, tedy ambasádami nebo Kulturními fóry nacházejícími se ve stejném městě (BMEIA 2011, str. 11). Neopomenutelnou náplní práce je také kontakt se zahraniční veřejností a pravidelné publikování informací o probíhající nebo nadcházející činnosti (BMEIA 2011, str. 11), aby tak obyvatelé přijímacího státu o kulturních událostech věděli, mohli se jich účastnit a působnost rakouské kulturní diplomacie tak byla co nejširší.

Prostřednictvím všech těchto kulturních institucí a zastupitelských úřadů BMEIA realizuje kulturně-diplomatickou rovinu rakouské zahraniční kulturní strategie. Škála činností jednotlivých subjektů je velmi široká a postihuje opravdu většinu nebo všechny oblasti, ve kterých se dá kulturní diplomacie realizovat. Proto lze zhodnotit, že tato oblast je silnou stránkou zahraniční kulturní politiky Rakouska. Nelze ji ale považovat za jedinou důležitou. Je třeba, aby současně s ní byla rozvíjena i oblast tradiční diplomacie, kterou se zabývá následující podkapitola.

¹⁸ Spadají pod Kulturně-politický odbor, konkrétně pod *Referát V. 2. d – Österreich-Bibliotheken, Buchationen* (BMEIA 2014a).

¹⁹ Z důvodu neexistence oficiálního českého názvu je v práci používán německý název. Informace o této instituci jsou k nalezení na jejich oficiálních internetových stránkách (*Österreichische Gesellschaft für Literatur* 2014).

3.2 Role rakouské vlády v oblasti tradiční diplomacie

Vedle oblasti kulturní diplomacie nezanedbává BMEIA ani svou činnost v rovině tradiční diplomacie, do které se řadí zahraniční spolupráce ve formě mezistátních nebo mezinárodních dohod, úmluv a smluv. Ta probíhá na bilaterální úrovni, kam spadají jednotlivé smlouvy a partnerství týkající se kulturní, vědecké, výzkumné nebo vzdělávací činnosti, i na multilaterální úrovni, do které se řadí členství v různých mezinárodních (nejen kulturních) organizacích a kde vznikají mezinárodní úmluvy a dohody, které má Rakousko možnost přijmout nebo dokonce být jejich iniciátorem.

Uzavírání bilaterálních smluv (spadá do kompetencí ministerstva zahraničních věcí, tedy BMEIA) probíhá mezi jednotlivými státy. Rakousko bilaterální spolupráci v kulturních, ale i ve vědeckých nebo vzdělávacích aktivitách, velmi podporuje. *„Kulturní vztahy, postavené na kulturních dohodách, jsou považovány jako doplnění, popř. součást politických vztahů“* (BMEIA b, nedatováno). Smlouvy mohou upravovat spolupráci v různých oborech a případ od případu se jejich obsah a zaměření liší. Stejně tak se liší i počet smluv uzavřených s jednotlivými státy nebo jejich stáří, některé byly uzavřeny teprve nedávno a jiné už platí dlouho. V každém případě dotvářejí obraz vztahů Rakouska s dalšími státy a svědčí o tom, že spolupráce při kulturních, vědeckých či výzkumných činnostech nebo v oblasti vzdělávání, má pro celkové bilaterální vztahy mezi státy také značný význam. Dobré vztahy na bilaterální úrovni mohou mít totiž pozitivní dopad i na multilaterální úrovni. Státy, které mezi sebou udržují dobré vztahy, se pak mohou navzájem podporovat v aktivitách v mezinárodních organizacích nebo je společně iniciovat (a to nejen v oblasti kultury), což vede k šíření přátelských vztahů a snazší spolupráci v celosvětovém měřítku.

Jako příklad zde může posloužit smlouva mezi rakouskou vládou (za ni ji podepsala Ursula Plassnik, tehdejší ministryně zahraničních věcí) a vládou České republiky (za českou vládu dohodu podepsal Karel Schwarzenberg, který byl tehdy ministrem zahraničních věcí) z roku 2009 týkající se spolupráce v oblasti kultury, vzdělání, vědy, mládeže a sportu. Jak v úvodu této dohody stojí, mohla by *„spolupráce přispět k lepšímu vzájemnému poznání a k porozumění a tím také k posílení celkových vztahů mezi oběma státy“* a dále by mohla mít *„pozitivní vliv na multilaterální spolupráci v oblasti kulturních vztahů, jmenovitě v Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu a v Radě Evropy stejně jako v oblasti*

*programu Evropské unie a Iniciativy střední Evropy*²⁰ (BGBl. III Nr. 123 2009, str. 1). Z tohoto důvodu je vedle samotné multilaterální spolupráce potřeba dbát i na vztahy s jednotlivými státy zvláště, které ale pak naopak mohou kooperaci mezi více aktéry najednou, jako například v mezinárodních organizacích, ulehčit.

Členství v mezinárodních organizacích je totiž pro mezinárodní pozici Rakouska také velmi důležité. Díky nim se totiž může podílet na utváření mezinárodní politiky, ovlivňovat světové dění a posilovat svou pozici mezi ostatními státy. Proto klade na multilaterální kooperaci rakouská vláda velký důraz a Rakousko je členem širokého spektra mezinárodních organizací s různým zaměřením. Aktivní účast a podílení se na rozhodovacích procesech v těchto organizacích a zejména pak kulturních organizací UNESCO a v rámci EU jsou zároveň jedním z cílů strategie zahraniční kulturní politiky, stanovených v *Auslandskulturkonzeptu 2011*. Důvodem, proč se Rakousko orientuje z velké části na UNESCO, je jeho účast ve Výkonné radě UNESCO v letech 2011–2015. Výhodou, kterou má Rakousko v rámci postavení v mezinárodních organizacích, je i postavení Vídně jako tradičního centra diplomacie, jelikož mnoho organizací zde má své sídlo – mezi nimi například OSN, Úřad Vysokého komisaře pro uprchlíky, Úřad OSN pro vesmírné záležitosti, Organizace zemí vyvážejících ropu, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě nebo Evropská kosmická agentura a Agentura Evropské unie pro lidská práva.

Členem UNESCO se Rakousko stalo dne 13. srpna 1948, nebylo tedy sice zakládajícím členem, ale i tak je v této organizaci velmi aktivním účastníkem. Jeho roční příspěvek činil v roce 2013 kolem 1,3 mil. Euro, což tvořilo cca 0,798% celkového rozpočtu UNESCO (BMEIA 2014b). Mnoho činností ve spojitosti s UNESCO zastává národní Rakouská komise pro UNESCO²¹, jež vznikla v roce 1949 a je poradním orgánem vlády. Má stanovené různé úkoly, které se týkají činnosti Rakouska v rámci UNESCO. Mezi ně patří poskytování rad při naplňování cílů UNESCO v Rakousku, péče o kontakty mezi UNESCO a dalšími institucemi, pomoc při organizaci zasedání Generální konference

²⁰ V originále *Central European Initiative*, (dále CEI) je označení pro regionální mezivládní fórum, které má za cíl podporovat evropskou integraci prostřednictvím spolupráce členských států mezi sebou a dále s Evropskou unií. Mezi členy CEI patří jak Rakousko, tak Česká republika (Central European Initiative 2014).

²¹ Podle čl. VII Ústavy UNESCO by každý stát měl zřídit takovou komisi, která bude sloužit jako poradní orgán vládě daného státu ve věcech týkajících se přímo UNESCO nebo vztahů daného státu k UNESCO (UNESCO Constitution 1945, str. 15). Prezidentkou *Rakouské komise pro UNESCO* je od r. 2009 velvyslankyně Dr. Eva Nowotny. Členy Rakouské komise jsou rakouská federace, spolkové země, *KulturKontakt Austria*, z institucí jsou to dále *European University Center for Peace Studies*, *Österreichisches Studienzentrum für Frieden und Konfliktlösung*, *Umweltdachverband* a *Infoterm*, a dalšími členy jsou osoby pracující pro UNESCO. Členové se schází jednou ročně, představenstvo většinou čtyřikrát. Součástí Komise jsou dále pracovní skupiny zabývající se dílčími tématy (Österreichische UNESCO-Kommission 2012a).

UNESCO²² nebo informování veřejnosti o práci UNESCO a také kooperace s Komisemi pro UNESCO ostatních států. V současné době se Komise zabývá několika hlavními body, na základě dvouletého programu přijatého v roce 2013 Generální konferencí UNESCO, a v rámci oblasti kultury se zaměřuje hlavně na kulturní rozmanitost, světové kulturní dědictví, nehmotné kulturní dědictví a ochranu kulturních statků (Österreichische UNESCO-Kommission 2012b).

V souvislosti se členstvím v UNESCO mělo pro Rakousko v poslední době největší význam datum 2. listopadu 2011, kdy bylo na čtyři roky, tedy pro období 2011–2015, zvoleno do *Výkonné rady UNESCO* (BMEIA d, nedatováno). Rakousko se v aktivitách UNESCO vždy angažovalo aktivně, podporovalo její cíle a považovalo ji za důležitou platformu pro mezinárodní spolupráci v současných celosvětových otázkách (The Federal Ministry for European and International Affairs of Austria 2011, str. 3). Navíc díky mnoha rakouským památkám, které jsou na seznamu světového kulturního dědictví, nebo značné aktivitě Národní komise pro UNESCO „*se organizace těší v Rakousku vysoké viditelnosti*“ (The Federal Ministry for European and International Affairs 2011, str. 5). I proto je pro Rakousko členství ve Výkonné radě UNESCO šance, jak se prosadit na celosvětové úrovni a podílet se svým vlivem na utváření globální politiky a to nejen v rámci témat a oblastí, jimž se UNESCO věnuje z převážné části, ale napříč celým spektrem aktuálních otázek a problémů, se kterými se dnešní svět a společnost potýká. Přípravy na kandidaturu Rakouska do Výkonné rady mělo na starost BMEIA, jakožto ministerstvo zabývající se zahraničními záležitostmi. Byly stanoveny jednotlivé cíle, jichž chce Rakousko v rámci své účasti v této Radě dosáhnout. Tyto cíle se zaměřují na různé dílčí oblasti zájmu UNESCO, jako je kultura, vzdělání, lidská práva, jejich účelem je však přispět k celkově lepšímu vývoji ve všech oblastech světového dění. Zároveň korespondují i s cíli strategie rakouské zahraniční kulturní politiky, protože jsou to oblasti důležité pro Rakousko a proto se snaží přispívat k jejich pozitivnímu vývoji i na mezinárodní úrovni.

Svým zvolením se Rakousko zavázalo kooperovat „*se všemi členskými státy ve Výkonné radě otevřeným a transparentním způsobem a podporovat meziregionální spolupráci*“ (The Federal Ministry for European and International Affairs 2011, str. 7). Zároveň chce sloužit jako platforma pro globální dialog, na který klade důraz i v rámci cílů

²² Generální konference je nejvyšším orgánem UNESCO, který určuje politiku organizace. Skládá se ze zástupců členských států. Každé dva roky je pořádáno zasedání, kde jsou diskutována témata ohledně zaměření organizace, schvalování programu a rozpočtu na další dva roky nebo se volí členové do Výkonné rady UNESCO (UNESCO 2013).

své zahraniční kulturní politiky, a nezapomíná zmínit i důležitost míru a globální spolupráce, ochranu lidských práv společně s propagací publikace *Understanding Human Rights*²³ nebo podporu vzdělání a různých programů UNESCO, které se jím zabývají (The Federal Ministry for European and International Affairs 2011, str. 7). Ne všechny tyto body se přímo týkají kultury, jsou s ní však často spojovány a vzdělání a lidská práva patří vedle kultury mezi hlavní oblasti zájmu UNESCO. Konkrétně se Rakousko jako člen Výkonné rady zabývá v rámci interkulturního dialogu posílením role žen a také začleňováním mladých lidí do společnosti a v tomto ohledu se nejvíce zaměřuje na sociální a kulturní pluralitu a prosazování demokracie. V průběhu rakouského členství je dalším hlavním bodem jeho činnosti ochrana světového kulturního bohatství. Rakousko samo má na svém území 6 takových památek a uvědomuje si tak jejich významnost a důležitost je chránit. Ochrana těchto památek se týká hlavně oblastí postižených ozbrojenými konflikty, kde jsou kulturní památky a symboly častými terči útoků. Rakousko se tedy zavázalo vyzývat k jejich ochraně s pomocí UNESCO, aby tak myšlenka ochrany takových památek byla co nejvíce rozšířena (The Federal Ministry for European and International Affairs 2011, str. 19).

Činnost UNESCO nespočívá ale jen v podpoře různých programů týkajících se výše uvedených oblastí. Důvodem, proč v otázkách kultury, vzdělání nebo lidských práv a dalších oblastí má UNESCO tako velký význam je, že na úrovni této organizace, jakožto dílčí organizace OSN, jsou přijímány různé mezinárodní úmluvy, jež mohou globálně ovlivnit vývoj v těchto oblastech. Orgánem UNESCO, ve kterém jsou přijímány mezinárodní smlouvy, je Generální konference. Každý z členských států má jeden hlas – jako reprezentanti států zde vystupují většinou ministři zahraničních věcí, kultury, vzdělání nebo sociálních věcí. Výkonná rada se pak hlavně podílí na přípravě podkladů k různým programům, o kterých hlasuje Generální konference a poté dohlíží na jejich realizaci (UNESCO 2013).

V současné době má Rakousko velmi výhodnou pozici v činnosti v rámci UNESCO. Jako člen Výkonné rady se může podílet na přípravě programu UNESCO a má tedy velkou šanci zapojit do programu i oblasti, jež jsou pro něj prioritními. Na zasedání Generální konference se pak samozřejmě může svým hlasem podílet na přijetí programu.

²³ Publikace vznikla s podporou Spolkového ministerstva zahraničních věcí (dnešní BMEIA) a pod záštitou European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy ve Štýrském Hradci v roce 2003, její druhé vydání je z r. 2006 (Benedek 2006, str. 5) a posupně byla přeložena do 14 jazyků.

Jak je stanoveno v konceptu strategie současné zahraniční kulturní politiky, který zmiňuje i záměr Rakouska kandidovat do Výkonné rady UNESCO, jedním z cílů je trvale přispívat ke globálnímu zajištění míru a vytváření důvěry a to právě podporou dialogu kultur a náboženství. Cestou k naplnění tohoto cíle má být podpora iniciativ v organizacích jako UNESCO nebo EU a také prosazování rakouských myšlenek (BMEIA 2011, str. 5 – 7). Úspěšná kandidatura do Výkonné rady UNESCO byla proto velmi strategickým krokem, jelikož na této pozici má Rakousko šanci politiku UNESCO ovlivnit alespoň částečně (ať už při přípravách rozpočtu a podkladů pro Generální konferenci UNESCO nebo návrhů na různé programy), především je velmi důležitý celosvětový rámec této organizace.

Ze strategického hlediska je pro Rakousko stejně zásadní – jak to i cíle jeho zahraniční kulturně-politické strategie dokazují – prosazovat se i na evropské úrovni. Jako člen EU se v mnoha úrovních může podílet na zásadních rozhodnutích. Svůj podíl v rozhodovacích procesech chce proto posílit nejen v oblasti kultury. Kultura ale může být jedním z prostředků k tomuto účelu. O posílení svého postavení však neusiluje jen na půdě EU, ale v rámci celé Evropy nebo jiných evropských organizací.

V současné době je pro Rakousko nejdůležitějším bodem, na který se na evropské úrovni zaměřuje, půlroční předsednictví v Radě Evropy od listopadu 2013, jež vyprší v květnu 2014 (BMEIA e, nedatováno). V průběhu příprav byl sestaven seznam prioritních bodů, kterými se chce Rakousko v době svého předsednictví obzvlášť zabývat. Ačkoliv žádné z těchto témat není vyloženě zaměřeno na kulturu, i tak se některé body shodují se strategií zahraničně-kulturní politiky shrnuté v *Auslandskulturkonzeptu 2011*. Ty se týkají především dodržování lidských práv a upozorňování na tuto problematiku, přímo pak boj proti obchodu s lidmi a násilí na ženách nebo svobodě médií. Co se ale mnohem více kulturní stránky rakouského předsednictví týká, je zvláštní kulturní doprovodný program, jenž byl a je po celou dobu předsednictví organizován ve Štrasburku (BMEIA e, nedatováno).

Přestože tyto kulturní akce nemají jednoznačnou souvislost s plánovanou agendou, jsou jasnou ukázkou významnosti kultury pro Rakousko. Využilo jedinečné šance, jak se prostřednictvím své kultury prezentovat a upozornit na ni. Celkem bylo a ještě bude (tedy až do konce května) uspořádáno přes 40 událostí, na jejichž přípravách se podílí rakouští umělci (BMEIA e, nedatováno). Mezi ně jsou zahrnuty koncerty, divadelní a taneční představení, výstavy, nebo filmové projekce a festivaly, ale dále také konference a přednášky s kulturní tematikou (Council of Europe 2013, str. 22-23). Program je velmi bohatý a ukazuje rakouskou ochotu do kultury investovat a mimo jiné také pomáhat rakouským umělcům

prezentovat se za hranicemi. Sice samotný příklad doprovodného kulturního programu nespadá do kontextu multilaterální tradiční diplomacie jako součásti zahraniční kulturní politiky, ale i tak je vhodné ho v této souvislosti uvést. Je totiž ukázkou toho, jak lze kulturní činnosti pro účely tradiční diplomacie využít. Rakousko se díky kulturnímu programu uspořádanému výhradně u příležitosti svého předsednictví pozitivně prezentuje, zlepšuje si tím image v očích ostatních členských států Evropské rady a může tím docílit naklonění si jejich sympatií, což se může dále kladně odrážet v jednáních i o jiných než kulturních tématech a proto lze říci, že kultura může sloužit jako faktor ovlivňující postavení státu v rámci mezinárodního společenství.

Závěr

Kultura je nejen velmi důležitou součástí života, jež napomáhá k rozvoji osobnosti nebo dokonce celé společnosti, dokáže sjednocovat, ale také odlišovat, mimo to je nepostradatelnou součástí politiky státu. Způsob, jakým se k zahraniční kulturní politice staví Rakousko, to jediné potvrzuje. Naplno využívá možnost se pomocí zahraničně-kulturních aktivit profilovat v mezinárodním prostředí, pozitivně ho ovlivňovat a vedle toho také posilovat své postavení. V zájmu co největšího účinku své zahraniční kulturní politiky proto stanovilo strategii pro období 2011-2014, kterou se řídí a která mu umožňuje koordinovat své aktivity a volit je podle požadovaných cílů.

Rakousko tedy vidí kulturu jako velmi důležitý segment zahraniční politiky. Tomuto přesvědčení odpovídá i dokument *Auslandskulturkonzept* a jeho následná realizace. Dalším důkazem o významu kultury v zahraničně-politických vztazích je i počet institucí, jež se podílejí na realizaci aktivit, nebo počet mezinárodních kulturních organizací, jichž je Rakousko členem. Angažuje se v aktivitách spadajících do oblasti kulturní diplomacie i tradiční diplomacie a v obou oblastech rozvíjí zahraniční vztahy na bilaterální i multilaterální úrovni. Daří se mu tedy pokrývat všechny sféry zahraniční kulturní politiky.

Síť kulturních institucí, kam patří *Rakouská kulturní fóra*, *Rakouské instituty* a *Österreich-Bibliotheken*, je velmi rozvinutá a zasahuje do všech oblastí kulturní činnosti. Instituce se věnují rozvoji a podpoře literatury, filmu, výtvarného umění, tance, hudby a dalších oblastí. Navíc rozšiřují své pole působnosti i do oblastí ne přímo týkajících se kultury jako věda a výzkum. Všechny tyto oblasti jsou pak podporovány i v rámci činností Rakouska v mezinárodních organizacích. Mnoho prostoru je v souvislosti s kulturou věnováno i tématům jako je světový mír, bezpečnost nebo ochrana lidských práv. Rakousko rozsahem svých aktivit a jejich zaměřením rozšiřuje význam kultury v zahraničně-politické sféře.

Ve směřování zahraničně-politických aktivit má nepostradatelnou funkci *Auslandskulturkonzept*, který sloužil jako důležité východisko pro tuto práci. Strategie zahraniční kulturní politiky, která je v něm shrnuta, totiž udává celkový směr, kterým se Rakousko v této oblasti ubírá. Koncept je velmi dobře zpracovaný a jsou v něm jasně vystiženy podstatné body a stěžejní cíle zahraničně-kulturní činnosti. Poskytuje tak velmi ucelený přehled o tom, čeho a jakým způsobem chce Rakousko ve své zahraniční kulturní politice dosáhnout. Zaměřuje se na všechny oblasti a roviny zahraniční kulturní politiky a

tím se stává naprosto klíčovým dokumentem. Cíle, které jsou v něm stanoveny, mají opět široký záběr a jejich naplňování přispívá jak k pozitivnímu vývoji v mezinárodním prostředí, tak k silnějšímu postavení Rakouska mezi ostatními státy. Na jedné straně se týkají přímo Rakouska a jeho image ve světě, na straně druhé pak všech států dohromady a vylepšování jejich vzájemných vztahů a tím přispívání k míru a bezpečnosti ve světě.

O naplnění těchto cílů je v současné době možné diskutovat, a ani tato práce nezjistila žádný jednoznačný důkaz o tom, že by se Rakousko podařilo kulturní činností k těmto cílům přiblížit. Je ovšem důležité, že Rakousko stanovilo takové cíle a snaží se je naplnit nebo se svou činností jejich naplnění přiblížit. Svou činností totiž na tuto problematiku stále upozorňuje a zdůrazňuje potřebu se jí zabývat. Mimo to se zasazuje o péči o kulturu mnoha způsoby a na mnoha úrovních.

Jelikož Rakousko se nynější strategií bude řídit až do konce roku 2014, je v tuto chvíli těžké hodnotit, jestli došlo k celkovému splnění všech stanovených cílů. Do jisté míry by se ale za splněný cíl dala považovat i úspěšná kandidatura do *Výkonné rady UNESCO* nebo jeho rakouské předsednictví *Radě Evropy*. V obou těchto případech pak Rakousko velmi dobře využívá svého úspěchu k podpoře kultury a dále k upozorňování na další důležitá současná globální témata.

Na základě zjištěných poznatků a pečlivého prozkoumání mnohých oblastí rakouské zahraničně-kulturní činnosti lze konstatovat, že Rakousko si vede ve své zahraniční kulturní politice velmi úspěšně a škála jeho kulturních aktivit je široká a rozmanitá. Rakousko tím rozhodně potvrzuje, že kultura je nepostradatelnou dimenzí zahraniční politiky a zároveň svou zahraniční kulturní politikou dokazuje, že je významným státem v evropském i celosvětovém měřítku.

Seznam použitých zdrojů

BENEDEK, Wolfgang (2006). *Understanding human rights: manual on human rights education*. 2nd ed. [online]. Wien: Neuer Wissenschaftlicher Verlag. [cit. 2014-04-27]. ISBN 37-083-0371-7. Dostupné z: <<http://tandis.odihr.pl/documents/hre-compendium/en/CD%20SEC%203/Understanding%20human%20rights%20Manual-engl.pdf>>.

BERRIDGE, Geoff R. a JAMES, Alan (2003). *A Dictionary of Diplomacy*. 2. vyd. New York: Palgrave Macmillan. xvi, 296 s. ISBN 1-4039-15369.

BGBI. 177 (1996). *Bundesgesetz über die Gründung einer Österreich Institut G.m.b.H. (Österreich Institut-Gesetz)* [online]. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. S. 927-928. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1996_177_0/1996_177_0.pdf>

BGBI. I Nr. 11 (2014). *Bundesministeriengesetz-Novelle 2014: Bundesgesetz, mit dem das Bundesministeriengesetz 1986 geändert wird* [online]. Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich. 5 s. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2014_I_11/BGBLA_2014_I_11.pdf>.

BGBI. III Nr. 123 (2009). *Abkommen zwischen der Regierung der Republik Österreich und der Regierung der Tschechischen Republik über die Zusammenarbeit auf den Gebieten der Kultur, Bildung, Wissenschaft, Jugend und des Sports* [online]. 7 s. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/3-Kulturpolitische_Sektion_-_pdf/Kulturabkommen/Tschechien_Anlage.pdf>

BMEIA (a, nedatováno). *Donauraum* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-05-04]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/europa/donauraum.html>>.

BMEIA (b, nedatováno). *Kulturabkommen* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/auslandskultur/kulturabkommen.html>>.

BMEIA (c, nedatováno). *Kulturforen* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/auslandskultur/kulturforen.html>>.

BMEIA (d, nedatováno). *Österreichische Mitgliedschaft im UNESCO-Exekutivrat 2011–2015* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/oesterreichische-mitgliedschaft-im-unesco-exekutivrat-2011-2015.html>>.

BMEIA (e, nedatováno). *Österreichischer Vorsitz im Europarat* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/europa/europarat/oesterreichischer-vorsitz-im-europarat.html>>.

BMEIA (f, nedatováno). *Schwarzmeerregion* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-05-04]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/europa/donauraum/schwarzmeereschw.html>>.

BMEIA (g, nedatováno). *Task Force „Dialog der Kulturen“* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/auslandskultur/dialogderkulturen/ttas-force-dialog-der-kulturen.html>>.

BMEIA (h, nedatováno). *Westbalkan – Ein Schwerpunkt der österreichischen Außenpolitik* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/europa/westbalkan.html>>.

BMEIA (2011). *Auslandskulturkonzept 2011* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. 14 s. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/3-Kulturpolitische_Sektion_-_pdf/Broschueren/Broschuere_Auslandskulturkonzept_2011.pdf>.

BMEIA (2013a). *Außen- und Europapolitischer Bericht 2012: Bericht des Bundesministers für europäische und internationale Angelegenheiten* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-22]. ISBN 978-3-902965-00-4. Dostupné z: <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/APB/Aussen_und_Europapolitischer_Bericht_2012.pdf>.

BMEIA (2013b). *Tag der offenen Tür am 26. Oktober 2013 im Außenministerium* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/presenews/presseaussendungen/2013/tag-der-offenen-tuer-am-26-oktober-2013-im-aussenministerium.html>>.

BMEIA (2014a). *Referat V.2.d – Österreich-Bibliotheken; Buchaktionen* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenministerium/geschaefteinteilungsorganigramm.html?org=484&ogst=&cHash=0393bbe194dbf213ffa7ae38cd46a5e9>>.

BMEIA (2014b). UNESCO – *Organisation der Vereinten Nationen für Erziehung, Wissenschaft und Kultur* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-4-25]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/aussenministerium/aussenpolitik/auslandskultur/multilaterale-angelegenheiten-der-auslandskulturpolitik/unesco.html>>.

BMEIA (2014c). *Verzeichnis der Österreichischen Vertretungsbehörden* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/oracle/oe_vertretungen_de.pdf>

BMUKK a BMWF (2013). *Tag der offenen Tür* [online]. Wien: Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.bmukk.gv.at/medienpool/25395/20130923.pdf>>.

BUNDESKANZLERAMT ÖSTERREICH (2014). *Aufgaben der Kultursektion* [online]. Wien: Bundeskanzleramt. [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <<http://www.kunstkultur.bka.gv.at/site/7985/default.aspx>>.

BUNDESMINISTERIUM FÜR ARBEIT, SOZIALES UND KONSUMENTENSCHUTZ (2014): Antrag auf Verlängerung der österreichischen Pflichtversicherung nach § 3 Abs. 2 lit. d ASVG [online]. Wien. 4 s. [cit. 2014-05-04]. Dostupné z: <[http://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/5/4/1/CH2329/CMS1321614192471/fformula_entsendung_drittstaat_2011_03_\(3\).doc](http://www.sozialministerium.at/cms/site/attachments/5/4/1/CH2329/CMS1321614192471/fformula_entsendung_drittstaat_2011_03_(3).doc)>.

BUNDESMINISTERIUM FÜR EUROPÄISCHE UND INTERNATIONALE ANGELEGENHEITEN (2012). 50 und 120 Jahre diplomatische Beziehungen Österreich-Korea 2012/2013 [online]. 2 s. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <<http://www.oesterreich-korea.at/programm2012.pdf>>.

BUNDESMINISTERIUM FÜR EUROPÄISCHE UND INTERNATIONALE ANGELEGENHEITEN (2013). *Auslandskulturtagung 2013: Wenn Wissenschaft und Kunst einander begegnen* [online]. 3 s. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <<http://auslandskulturtagung.at/data/auslandskulturtagung-2013-programm.pdf>>.

CENTRAL EUROPEAN INITIATIVE (2014). *Missions & Objectives* [online]. Central European Initiative. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://www.cei.int/content/mission-objectives>>.

COUNCIL OF EUROPE (2013). *L'Autriche mène la danse: November 2013 – Mai 2014* [online]. Strasbourg: Austrian Chairmanship. 24 s. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/2-Aussenpolitik_Zentrale/Europa/A4_24P_PROGRAM_PRES_AUTRICHE_INTERACTIF.PDF>.

DRULÁKOVÁ, Radka a DRULÁK, Petr (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. 3. vyd. Praha: Oeconomica. 183 s. ISBN 978-80-245-1815-2.

GIENOW-HECHT, Jessica C. a DONFRIED, Mark C. (2010). *Searching for a cultural diplomacy*. New York: Berghahn Books. xii, 265 s. ISBN 18-454-5746-3.

GOETHE-INSTITUT (2013). *Das Filmfest – Festival německy mluvených filmů* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.goethe.de/ins/cz/prj/fdf/csindex.htm>>.

GOETHE-INSTITUT (2014). *Das Filmfest: Pořadatelé* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<http://www.goethe.de/ins/cz/prj/fdf/org/csindex.htm>>.

GUMPOLDSKICHNER SPATZEN (2011). *40 Jahre diplomatische Beziehungen China-Österreich* [online]. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.gumpoldskirchnerspatzen.at/show_content2.php?s2id=56>.

- HEY, J. A. K. (2003). *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behaviour*. London: Lyenne Riener Publishers. x, 231 s. ISBN 1-55587-943-8.
- LEONARD, Mark (2002). *Public Diplomacy*. London: The Foreign Policy Centre. 186 s. ISBN 1-903558-131. Dostupné z: <<http://fpc.org.uk/fsblob/35.pdf>>.
- NYE, Joseph S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs. 191 s. ISBN 1-58648-306-4.
- NYE, Joseph S. (2008). *The powers to lead*. New York: Oxford University Press. xiii, 241 s. ISBN 978-0-19-533562-0.
- OSOBNÍ KORESPONDENCE S BMEIA (2014) – *Peter Mikl* (Leiter des Referates für kulturelle Öffentlichkeitsarbeit).
- ÖSTERREICH-BIBLIOTHEKEN (2014a). *Bibliotheks-verzeichnis* [online]. Österreich-Bibliotheken im Ausland. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <<http://oesterreich-bibliotheken.at/>>.
- ÖSTERREICH-BIBLIOTHEKEN (2014b). *Leitung und Betreuung* [online]. Österreich-Bibliotheken im Ausland. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <<http://oesterreich-bibliotheken.at/>>.
- ÖSTERREICH-CHINESISCHE GESELLSCHAFT (2011). Programm für das China-Jahr 2011: 40 Jahre diplomatische Beziehungen [online]. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <<http://www.oegcf.com/oesterreich-china-jahr.php>>.
- ÖSTERREICH INSTITUT (nedatováno). *Über uns* [online]. Österreich Institut GmbH. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <<https://www.oesterreichinstitut.at/ueber-uns/>>.
- ÖSTERREICHISCHE BOTSCHAFT PEKING (nedatováno). *Bilaterale Beziehungen – Österreich und China* [online]. Wien: Bundesministerium für Europa, Integration und Äußeres. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <<http://www.bmeia.gv.at/botschaft/peking/bilaterale-beziehungen/bilaterale-beziehungen-oesterreich-und-china.html>>.
- ÖSTERREICHISCHE GESELLSCHAFT FÜR LITERATUR (2014). *Home* [online]. 23. 4. 2014. [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <<http://www.ogl.at/home/>>.
- ÖSTERREICHISCHE PRÄSIDENTSCHAFTSKANZLEI (2011). *Präsident Hu Jintao: „China und Europa sind strategische Partner“* [online]. Wien: Dr. Heinz Fischer, Bundespräsident der Republik Österreich, 31. 10. 2011. [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <<http://www.bundespraesident.at/newsdetail/artikel/praesident-hu-jintao-china-und-europa-sind-strategische-partner/>>.
- ÖSTERREICHISCHE UNESCO-KOMMISSION (2012a). *Arbeitsweise* [online]. Österreichische UNESCO-Kommission. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.unesco.at/unesco/oeuk_arbeitsweise.htm>.
- ÖSTERREICHISCHE UNESCO-KOMMISSION (2012b). *Österreichische UNESCO-Kommission* [online]. Österreichische UNESCO-Kommission. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://www.unesco.at/unesco/index.htm>>.

PETERKOVÁ, Jana (2006). Veřejná diplomacie – jen módní pojem nebo skutečná změna? *Mezinárodní vztahy* [online]. Vol. 41, no. 3, s. 83-99. [cit. 2014-03-04]. ISSN 0323-1844. Dostupné z: <<http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/227>>.

PETERKOVÁ, Jana (2008). *Veřejná diplomacie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 202 s. ISBN 978-80-7380-125-0.

RAKOUSKÉ KULTURNÍ FÓRUM V PRAZE (2014). *Gustav Mahler a Vídeň* [online]. Praha: Rakouské kulturní fórum. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <<http://www.rkfpraha.cz/vytvarne-umeni/gustav-mahler-a-viden-2014-04-25/>>.

RATZENBÖCK, Veronika a LUNGSTARß, Anja (2013). *Austria: Country Profile* [online]. Vídeň: Council of Europe/ERICarts. 72 s. [cit. 2014-04-21]. ISSN 2222-7334. Dostupné z: <http://www.culturalpolicies.net/down/austria_122013.pdf>.

THE FEDERAL MINISTRY FOR EUROPEAN AND INTERNATIONAL AFFAIRS OF AUSTRIA (2011). *Austria's Candidature for the Executive Board of UNESCO 2011 – 2015* [online]. Vídeň. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/bmeia/media/1-Home_Zentrale/Teaser_Thema/UNESCO_Candidature_11_15_EN.pdf>.

TOMALOVÁ, Eliška (2008). *Kulturní diplomacie: francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 128 s. ISBN 978-80-86506-73-9.

UNESCO (1945). *Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* [online]. In: Basic Texts, 2014 edition. Paris: UNESCO. S. 5-18. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002269/226924e.pdf#page=6>>.

UNESCO (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies* [online]. Mexico City: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. 6 s. [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf>.

UNESCO (2013). *Basic information* [online]. General Conference – 37th Session. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <<http://www.unesco.org/new/en/general-conference-37th/faq-basic/>>.

ZÁMEK BÍLOVEC (2014). *Výstava: Gustav Mahler a Vídeň* [online]. Zámek Bílovec. [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <<http://www.zamekbilovec.estranky.cz/>>.

Přílohy

Příloha č. 1: **Struktura V. odboru BMEIA (Kulturně-politický odbor):**

ODDĚLENÍ	FUNKCE
Oddělení V. 1	<i>Koordinace, plánování, financování a evaluace zahraniční kulturní politiky</i>
Oddělení V. 2	<i>Realizace kulturních a vědeckých akcí v zahraničí</i>
Oddělení V. 3	<i>Vědecko-technická spolupráce, dialog kultur a náboženství</i>
Oddělení V. 4	<i>Multilaterální záležitosti zahraniční kultury; UNESCO</i>

Zdroj: (BMEIA 2011, str. 8); vlastní zpracování

Příloha č. 2: **Seznam Kulturních fór k roku 2014** (celkem 29 poboček ve 27 státech)

STÁT	MĚSTO	STÁT	MĚSTO
Belgie	Brusel	Německo	Berlín
Česká republika	Praha	Polsko	Varšava
Čína	Peking	Rumunsko	Bukurešť
Egypt	Káhira	Ruská federace	Moskva
Francie	Paříž	Slovensko	Bratislava
Chorvatsko	Záhřeb	Slovinsko	Lublaň
Indie	Nové Dillí	Spojené království	Londýn
Íránská islámská republika	Teherán	Spojené státy americké	Washington D. C. New York
Itálie	Řím Milán	Srbsko	Bělehrad
Izrael	Tel Aviv	Španělsko	Madrid
Japonsko	Tokio	Švýcarsko	Bern
Kanada	Ottawa	Turecko	Istanbul
Maďarsko	Budapešť	Ukrajina	Kyjev
Mexiko	Mexiko D. F.		

Zdroj: (BMEIA c, nedatováno); vlastní zpracování

Příloha č. 3: **Seznam Österreich-Bibliotheken** (celkem 64 poboček ve 28 státech)

STÁT	MĚSTO	STÁT	MĚSTO	STÁT	MĚSTO
Albánie	Skadar	Itálie	Trident Udine	Moldavská republika	Kišiněv
Arménie	Jerevan	Izrael	Jeruzalém	Polsko	Krakov Opolí Poznaň Přemyšl Varšava Wroclaw
Ázerbájdžán	Baku	Kazachstán	Almaty	Rumunsko	Bukurešť Jasy, Kluž Temešvár
Bělorusko	Minsk	Kyrgyzstán	Biškeek	Ruská federace	Jekatěrinburg Moskva Nižnij Novgorod Petrohrad
Bosna a Hercego	Sarajevo Banja Luka Tuzla	Kosovo	Priština	Slovensko	Bratislava Košice
Bulharsko	Sofie Ruse Veliko Tarnovo	Litva	Vilnius	Slovinsko	Maribor
Česká republika	Praha Brno Liberec Olomouc Opava Plzeň Ústí nad Labem Znojmo	Lotyšsko	Riga	Srbsko	Bělehrad Novi Sad
Estonsko	Talin	Maďarsko	Budapešť Debrecín Pětikostelí Segedín Szombathely	Turecko	Istanbul Samsun
Gruzie	Tbilisi	Makedonie	Bitola	Ukrajina	Černovice Drohobych Charkov Kyjev, Lvov
Chorvatsko	Osijek Rijeka, Zadar				

Zdroj: (Österreich-Bibliotheken 2014a); vlastní zpracování

Příloha č. 4: **Seznam Rakouských institutů k roku 2014** (celkem 10 poboček v 8 státech)

STÁT	MĚSTO
Česká republika	Brno
Itálie	Řím
Maďarsko	Budapešť
Polsko	Varšava Wroclaw Krakov
Rakousko	Vídeň
Slovensko	Bratislava
Slovinsko	Lublaň
Srbsko	Bělehrad

Zdroj: (Österreich Institut, nedatováno); vlastní zpracování